Бүгү чурттарның пролетарийлери, каттыжыңар!

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунуң, Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

№ 223 (10515) | 1977 чылдың сентябрь 22, четверг | 1925 чылда үндезилеттинген | Өртээ 2 көп.

СССРЭ-ниң Күрүне гимнизинин тыва дылче очулгазының сөзүн бадылаар дугайында

Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң ДОКТААЛЫ

Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң **доктаадыры болза:**

Совет Социалистиг Республикалар Эвилелиниң Күрүне гимнизиниң тыва дылче очулдурган сөзүн бадылаар.

Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы М. МЕНДУМЕ.

Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Секретары С. КРАСНЫЙ.

Кызыл хоорай, 1977 чылдың сентябрь 19.

СОВЕТ СОЦИАЛИСТИГ РЕСПУБЛИКАЛАР ЭВИЛЕЛИНИҢ КҮРҮНЕ ГИМНИЗИ

Сөзү С. МИХАЛКОВТУУ болгаш Г. ЭЛЬ-РЕГИСТАННЫЫ.

Музыказы А. В. АЛЕКСАНДРОВТУУ.

Хостуг дең республикалар эвилелин
Улуг чаагай Русь мөнге каттыштырган.
Чоннуң күзелинден төрээш күчү кирген
Совет Эвилели делгереп турзун!

Хоор чоннуң бадылыг, быжыг найыралы —
Хостуг бистиң Ада-чурт, алдаржы!
Ленинчи партия — чоннуң күчү-күжү
Коммунизмче бисти аппар чор.

Чаңнык өттүр хосталганың хүнү чайнап,
Улуг Ленин биске орук чырыткан:
Алыс шынныг демиселге чонну баштап,
Ажыл-ишче, шылгаралче кыйгырган.

Хоор чоннуң бадылыг, быжыг найыралы —
Хостуг бистиң Ада-чурт, алдаржы!
Ленинчи партия — чоннуң күчү-күжү
Коммунизмче бисти аппар чор.

Өлүм чок коммунизм тиилелгезинден
Ада-чурттуң келир өйү көстүп тур,
Алдарлыг чуртувустуң Кызыл тугунга
Өргүн чон кезээде шынчы болур бис.

Хоор чоннуң бадылыг, быжыг найыралы —
Хостуг бистиң Ада-чурт, алдаржы!
Ленинчи партия — чоннуң күчү-күжү
Коммунизмче бисти аппар чор.

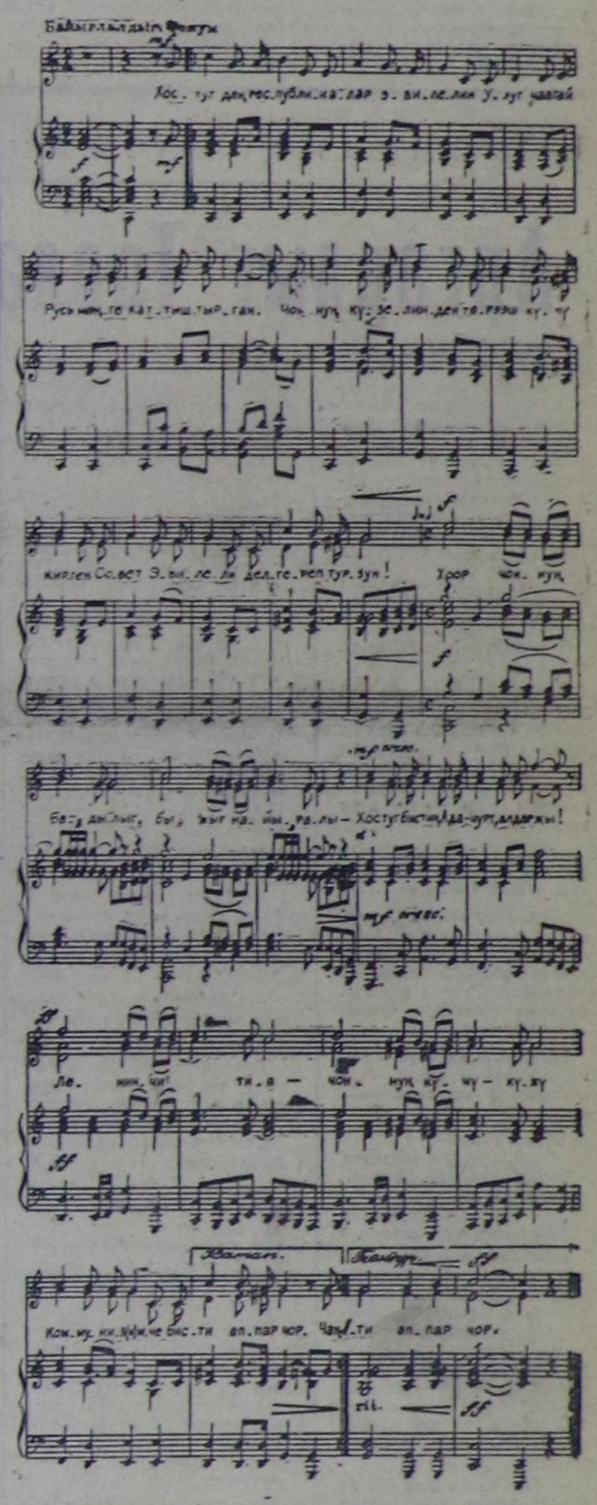

Н. А. Минцевти Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Хүндүлел бижии-биле шаннаар дугайында

ТЫВА АССР-НИҢ ДЭЭДИ СОВЕДИНИНИҢ ПРЕЗИДИУМУНУҢ ЧАРЛЫЫ

Красноярсканың Хандырылга болгаш сайгарылга эргелелиниң Тыва АССР талазы-биле Материал-техникиг хандырылга кылдазының начальниги **Николай Алексеевич МИНЦЕВТИ** материал-техникиг хандырылга системазынга үр чылдарда, үре-түнелдиг ажылдааны дээш база 50 харлааны-биле холбаштыр **Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Хүндүлел бижии-биле шаннаар.**

Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы М. МЕНДУМЕ.

Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Секретары С. КРАСНЫЙ.

Кызыл хоорай, 1977 чылдың сентябрь 19.

1917-1977 60

Тываның ажыл-ишчилери! ССРЭ Конституциязының төлевилелин көөр ССРЭ-ниң Дээди Совединиң октябрь 4-те ажыттынар ээлчег чок чедиги сессиязынга алдар кылдыр ажаап алыышкын ажылдарын дүрген доозуп, тос айларның социалистиг хүлээлгелерин чедиишкинниг күүседиилиңер!

АЖААЛДАНЫ ДҮРГЕДЕДИР

«Көдээ ажыл-агый техниказының ажыглалының ажыктыг чоруун бедидер, ооң кадагалалын экижидер, колхозтарны болгаш совхозтарны механизатор кадрлар-биле хандырар, оларны көдээ ажыл-агыйга быжыглаар талазы-биле хемчеглер дугайында» доктаалды СЭКП Төп Комитеди болгаш ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң хүлээп алган. Ук доктаал хову ажылының ажылдаачыларын, механизаторларны хей-аът киирген. Чаа негелдеге дүүштүр ажылды шын организастаары чугула.

Онгу беш чылдың ийиги чылының дүжүдүнүң ажаалдазынче 1124 комбайн, 411 жатка, 2721 трактор, картофель ажаар 41 комбайн болгаш өске-даа техника үнер ужурлуг. Ындыг турбуже оларның чамдыктарының септеттинмээнинин, өскелерінге кадрлар чедишпезиниң азы ажылды сула организастап турарының ужурунда техника долу ажыглаттынмайн турар. Ооң уламындан дүжүт ажаалдазы узамдыгып турар.

Республиканың тараажылары техниканы чөп ажыглаар, дүжүттү дүрген болгаш чидириг чок ажаап алыр, келир чылдың тарылгазынга амдыгаштан белеткенир сорулга-биле Краснодар крайда Ипатов районнуң хову ажылдакчыларының дуржулгазын шиңгээдип ап эгелээн. Каа-Хемде СЭКП-ниң XXV съездизи аттыг совхозтан, Таңдыда Дуржулга станциязындан болгаш өске-даа ажыл-агыйлардан ооң чижээн көрүп болур. Ынчалза-даа элээн хей совхозтарда тургустунган ажаалда-транспорт отрядтары ипатовчуларның деңнелинге чедир ажылдавайн турар. Ажыл-агыйлар удуртукчулары, тускай эртемниглер болгаш бригадирлер техниканы ажыглаарын болгаш механизаторлар-биле ажылды организастаарын эжижидер болза, кускү хову ажылдары көскүзүбиле шапкынчыыр. Чогум-на ол дугайын СЭКП Төп Комитединиң болгаш ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң доктаалында айытган болгай. Ында «Күш-ажылдың эң-не бедик бүдүрүнчүлүүн чедип алыр болгаш машиналарның техниктиг аргаларын эң долу ажыглаар дээш механизаторларның социалистиг чарыжын организастаарының хевирлерин болгаш арга-методтарын сайзырадгайжыдар» деп бижээн. Ажылагый, бригада болгаш ажаалда-транспорт отрядтарынга партияның болгаш чазактың бо айтыышкыннарының боттанган турарын парткомнар, партбюролар болгаш партбөлүктер чедип алыр ужурлуг.

Республиканың хову ажылдаачыларының ортузунда ССРЭ-ниң Дээди Совединиң чедиги сессиязының ажыттынарын күш-ажылчы тиилелгелер-биле уткуур, Октябрьның 4-ке чедир дүжүт ажаалдазын доозар дээш чаа шимчээшкин калбарган. Бо талазы-биле социалистиг чарыштың мурнуку одуруун «Дөң-Терезин», «Кызыл тараачын» совхозтар, Дуржулга станциязы эллеп турар. Он хире ажыл-агый тараазының чартыындан хөй кезиин ажаап алган. Оларның үлегерин эдерер, дүжүттү кыска хуусаада чидириг чок ажаап алыр дээш масса-политиктиг болгаш организакчы ажылдарны хову турлагларынга, бригадаларга, ажаалда-транспорт отрядтарынга күштелдиреринин партия организациялары чедип алыр ужурлуг.

Ажаалда ажылдарының деңнели эрткен чылдыынга оранчок четпес, хүнде үүлле 3,4 муң гектар черниң тараазы ажааттынып турар. Октябрь 4-ке чедир дүжүттү ажаап алырынга бо темпини 2—3 катап дүргедедири негеттинип турар. Саваң сарааттап, чер андарып, үрезин арыглап турары база ооңум. Ылаңгыя Бай-Тайга, Чөөн-Хемчик, Тес-Хем районнарның совхозтары бо ажылдарны организас чок чорудуп келген.

Юбилейлиг чылдың картофелин болгаш ногаазын ажаарынче огород ажылчыннарындан эгелээш студентилерни, сургуулдарны мобилизастаан-даа болза, ук ажыл база чылыш чок. 2049 гектар картофельдиң 982 гектары, 660 гектар ногааның 93-ле гектары ажааттынган. Ажаалданың шынары багай: шөлдерге кастынмаан картофельди, чуурлуп калган помидорну бо-ла көрүп болур. Чамдык ажыл-агыйларның огородтары соокка алзып эгелей берген.

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң сессиязының ажыттынар хүнүнге чедир санныг хонуктар арткан. Чурттуң амыдыралында ол улуг болуушкунга төлептиг ужуражыр дээн хову ажылдакчыларының социалистиг чарыжын улам калбартыр херек. Маңаа, ылаңгыя көдээ механизаторларның ажылын организастаарынга, СЭКП Төп Комитединиң болгаш ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң үстүнде айыттынган доктаалы улуг рольду ойнаар апаар. СЭКП райкомнары, райкүүскомнарның көдээ ажыл-агый эргелелдери, ажыл-агыйларның удуртуичулары болгаш тускай эртемниглери ол чугула документини тараажыларга таныштырып, ону амыдыралга боттандырар талазы-биле дээштиг хемчеглерни алыр ужурлуг. Дүжүт ажаалдазын октябрь 4-те, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң сессиязының ажыттынар хүнүнде доосхан турар кылдыр бүгү хемчегларни алыр херек.

СЭКП обкомунда, Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелинде, облпрофчөвүлелде болгаш ВЛКСМ обкомунда

ИЙИГИ ОН ХОНУКТА

СЭКП обкомунуң бюрозу, Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлели, облпрофчөвүлел болгаш ВЛКСМ обкому сентябрьның ийиги он хонуунда мал чеми белеткээр талазы-биле районнарның социалистиг чарыжының түңнелин чугааллажып көргеш, чамдык районнар бүгү күштү мобилизастап, чарыштың дээштиг организастап турганы, ниитиниң малының чем белеткээрин организастыг чоруткының демдеглээн.

Эки түңнелдерин барыын зонага Бай-Тайга, төп зонага — Каа-Хем болгаш мурнуу зонага — Овур районнарының мал чеми белеткээр ишчилери чедип ап, он хонукта мал чеми белеткээрин чемгерилге единицазынга хамаарыштыр тус-тузунда 12, 20, 1 болгаш 14,1 хуу, а даалгаларын тус-тузунда— 80,8, 66,0 болгаш 68,3 хуу күүсеткилээн. Каа-Хемниң ажылышчилери сепаж салырынга эң хой озуулдеги (42,6 хуу) чедип алган.

Ооң-биле кады республиканы ниитиин-биле мал чеми белеткээрининг темпизи чавыс болгавын демдеглээн. Тес-Хем, Улуг-Хем, Чөөн-Хемчик, Кызыл районнарының совхозтары темпини кошкаткан, оларга он хонукта озулде чугле 2,6-дан 6,2 хуу болгулаан. «Барлык», С. К. Тока аттыг, «Өөк», «Саян», «Улуг Октябрь», «Кок-Тей» совхозтарда витаминиг сиген далганы бүдүрер агрегаттарның хонукта ажылдап кылыышкыны дыка эвээш болган. Улуг-Хем, Чөөн-Хемчик районнарның совхозтарының АВМ-нери ажылын коллуунда сокстаткан. Бо районнарның удуртур органнары чугула кампаниже ажылчы чоннарны мобилизастаар, механизмнерни четче ажыглаар талазы-биле хемчеглерни четпес ап, мал чеми белеткээр кижилериниң саны кызырлын турда, чогуур хемчеглерни албаан.

СЭКП обкомунуң бюрозу, Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлели, облпрофчөвүлел болгаш ВЛКСМ обкому сентябрьның ийиги он хонуунда социалистиг чарыштың тиилекчилерни кылдыр дараазында районнарны саналаан:

— **барыын зонадан — БАЙ-ТАЙГА РАЙОННУ** — (СЭКП райкомунуң секретары Д. С. Даваын-оол, райкүүском даргазы И. У. Успун, ВЛКСМ райкомунуң секретары С. Д. Демдек);

— **төп зонадан—КАА-ХЕМ РАЙОННУ** — (СЭКП райкомунуң секретары Н. П. Федоров, райкүүском даргазы К. С. Очур-оол, ВЛКСМ райкомунуң секретары З. Ш. Ондар);

— **мурнуу зонадан—ОВУР РАЙОННУ** — (СЭКП райкомунуң секретары Ч. Х. Ооржак, райкүүском даргазы А. Б. Семис-оол, ВЛКСМ райкомунуң секретары С. С. Достай).

Тиилекчи районнарга СЭКП обкомунуң, Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң, облпрофчөвүлелдиң, ВЛКСМ обкомунуң шилчир Кызыл туктарын, район бүрүзүнге 300-200 рубльдиң акша шанналын тыпсырын ниитирлээн.

Мал чеми белеткээриниң темпизин күштелдирер талазы-биле немелде хемчеглерни алырын, ажылдың бүгү участкларынга күш-ажылчы кодурлүүшкүнүү хандырарын, 1977—1978 чылларның кыштаглаашкынынга ниитиниң малын четчир чемнер-биле хандырарын бүгү ажыл-агыйларның чедип алган турарын хандырар талазы-биле хемчеглерни алырын СЭКП райкомнарынга, райкүүскомнарга, Кодээ ажыл-агый министерствозунга, парткомнарга, ВЛКСМ райкомнарынга, совхозтарның ажылчын комитеттеринге, директорларынга, специалистеринге СЭКП обкомунуң бюрозу, Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлели, облпрофчөвүлел болгаш ВЛКСМ обкому дааскан.

НОГАА

Бо чылын бистиң республиканың кодээ ажыл-агыйының ажылдакчылары 8000 тонна картофельди казып, 1800 тонна ногааны ажаап ап болур. Үрезин урдунган соонда 3000 тонна картофельди болгаш 1300 тонна ногааны күрүнеге дужаар арга бар. Үүлле кол чүве— ажаалданы соок дужериниң бетинде чидириг чок чорудары. Ынчангаш бо улуг кампаниже машина-техника болгаш кижи күжүн моонилээри чугула. Маңаа картофельди болгаш ногааны хүлээп ап, сайгарар организацияларның ролю база улуг.

300 тонна капуста, 12 тонна помидор, оон ыңай огурец, сеңуна болгаш өске-даа ногаа—Улуг-Хемде «Улуг-Хая» совхозтуң огородчуларының Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 60 чыл ооонга бараалгадыр белээ ол. Бо хүннерде ногаа ажаалдазы түлүк. **Чуруктарда:** капуста ажаалдазы болгаш ажылчыннар Дамдың Кенен, Александра Сарат-оол, Татьяна Шулуу оларның харжактыг помидорларны трактор тергезинге чүдүрүп турары.

Агроном Зинаида Лаврентьевна Толмачёва совхозтуң огород бригадазын элээн каш чыл удуртуп, багай эвес дүжүттү ап келген. Бригаданың шөлү 80 гектарда чаттылган. Ында 1500 дөрбелчин метр теплица, 1800 рамалыг парник база бар. Бо хүннерде ногаа ажаалдазы-биле чергелештир келир чылдың тарылгазынга белеткел чоруп турар. Ажааттынган шөлдер андартынган болгаш 20 тонна өдек төктүнген. Ажыл уламчылап турар.

А. БЕЛОГОРСКИЙ.

Чарыштың мурнакчылары

Бин-Хемде «Кызыл тараачын» совхоз — 1541, «Саян»— 1450 тонна сүттү күрүнеге саткаш, тос айлар планын хуусал бетинде күүсеткен.

«Кызыл тараачын» совхозтуң саанчыларындан Клара Донгак—2300, Валентина Муравьёва, Антонина Балашева, Галина Ензак олар 2000-2000, Елизавета Хунажык — 1900 килограмм сүттү ишек бүрүзүнге онааштыр саттылаан, Улуг Октябрьга алдар болдурган социалистиг чарыштың мурнуку одуруунда чоруп турарлар.

К. МААДЫ.

Депутат-биле ужуражыышкын

Чоокта чаа Күрүнениң хөгжүм-шин театрының чаа бажыңынын тудуунда тудугжулар-биле 48-ки тудуг эргелелинде шеверлекчилер бригадазының бригадири, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң депутады Мария Васильевна Сафроновның ужуражыышкынын - дүштеки чапсар үезинде организастаан. «ССРЭ-ниң Дээди Совединиң 6-гы сессиязынга ССРЭ-ниң чаа Конституциязының төлевилелин чугаалашканын, аңаа эш Леонид Ильич Брежневти ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунун Даргазынга соңгааның бүгү улус бүрүн долузу-биле чүүлдүгзүүп хүлээп алганын билир болгай силер, ол сессияның киржикчили болгашымда күрүнеге чугула айтырыгларны аңаа кайы хире ажыл-херекчи ёзу-биле чугаалашкаңын, ооп кайгамчык улуг бедик көдүрлүүшкүннүг эрткенин үргүлчү бодап чоруурдур мен»—деп, депутат эгезинде чугаалаан.

Ынчаарга ам октябрьның 4-те ССРЭ-ниң Дээди Совединиң ээлчег чок сессиязынга Дээди Советтиң депутаттары база катап чыглыр болгаш аңаа чурттуң чаа Үндезин Хөөлүзүн чугаалажып, бадылаар дээрзин Мария Васильевна чугаалаан. Ол дээрге төөгүлүг болуушкун, совет кижилерге ёзулуг улуг байырлал болур.

Улуг Октябрьның юбилейнинин болгаш ССРЭ-ниң Дээди Совединиң болур сессиязының бүдүүзүнде чаа Конституцияны хүлээп алырынга алдар кылдыр чаа-чаа күш-ажылчы чедиишкиннерни чедип алыр дээш Тыванын хоорайларының, суурларының ажыл-ишчилери күш-ажылчы шалыпчы ээлчеге кирип турар. Найысылалывыс Кызылдың ажылчы чоннары, ооп иштинде бистиң тудугжу эш-ооруңуз база чаа чедиишкиннерни чедип ап турар. Ылаңгыя 48-ки тудуг эргелелинде Р. Ф. Григоровичиниң, А. И. Ельшованың, Л. Т. Мезинанын, С. Г. Камолетдиновановың болгаш өскелерниң-даа шеверлекчилер бригадалары шалыпчы ёзу-биле ажылдап турар. Бистиң коллектививис болунуң даалгазын алдарлыы-биле күүседип шыдаар дээрзинге бүзүрел улуг дээрзин депутат чугаалаан.

Ужуражыышкынга маларлар бригадири А. И. Ельшова сөс алгаш, юбилейге эки көргүзүтлерлиг ужуражыр дээш ооп бригадазы байырлал мурнуунда шалыпчы ээлчеңде туржуп турарын чугаалаан болгаш ажыл-хереңге улуг чедиишкиннерлиг болурун депутатка күзээн.

«Кызыл тудуг» эргелелинде комплекстиг бригаданың бригадири Н. К. Величотский чүве чугаалаш, дуза көргүзери-биле депутаттан чамдык дилеттерни кылган. Ылаңгыя «Тудуг кезектери» комбинат болгаш транспорттуң автокомбинадының тудугларны материалдар-биле үзүктел чок хандырарының айтырыын ниитирлээринге дуза чедирера эргежок чугула. «Тудуг кезектери» комбинаттың буруузу-биле эрткен неделяның үш хүнүнде ооп бригадазы ажыл чок аңаа турган...

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң ам болур сессиязынга үре-түнелдиг киржип, ажыл-хереңге улуг чедиишкиннинг болурун Мария Васильевна Сафроновага ужуражыышкынның киржикчилери күзээннер.

С. КРАСНОПЕРОВ.

ШАЛЫПЧЫ ЭЭЛЧЕГЖЕ КИРДИВИС

Юбилейге чедир санныг хонуктар арткан. Оон-биле холбаштыр байырлалга бүгү талалыг белеткелдиг эн харыысалгалыг үеви келгеи. Бирги ээлчегде „бис Октябрьныңа 60 чылынга уткуштур алган социалистиг хүлээлгелеривистиң канчаар күүсеттинин турарын түүнеп көөр, коллектив болгаш кижи бүрүзүнүң хүлээлгелер күүседиринге үлүүн болгаш моон соңгаар сорулгаларын тодарадыр, байырлалга канчаар белеткенгеи бис деп боттарывыстан айтыртынар ужурлуг бис.

Беш чылдың ийги чылынын сес айларын доозун, тоску айынче чүткүлдүг күш-ажылбиле кирип турар үевисте Кызылдың үлетпүр барааннар садынын коллективи юбилей мурнунуң социалистиг хүлээлгелериң күүседир талазы-биле чамдык эки түүнелдерин чедип алган. Сес айларның планныг даалгаларын бүгү садыг бүдүрүлгелери күүсеткеп. Үлетпүр барааннар садын ниити планын 101,8 хуу күүсеткеп, саарылга чарыгдалынга камнаглаг болган, орулга планын база күүсеткеп. Үстүнде чедишкиннерниң үнделдинин тус-тус коллективтериниң болгаш кижилериниң, ылангыя садыг ажылдакчыларының эн хөй кезии боон турар хөрөөжен өжылдакчыларывыстың ак сеткилдиг чоъаадыкчы ажыл-хөрөө, партия, профвиилел, комсомол организацияларының, администрация черлериниң организакчы болгаш тайылбыр-массалыг ажылы болуп келген.

Кызылдың үлетпүр садынында социалистиг чарыштың эгелекчилери болгаш мурнакчылары эвээш эвес. Бригадир Н. Губанова баштаан № 10 магазиннің найыралдыг коллективи чыл эгезинде-ле юбилейге алдар кылдыр социалистиг хүлээлге ап, эгелээшкин үндүргеш, беш чылдың ийи чылдарының планнарын ноябрь 7-де күүседирин хүлээнген. Ол коллектив берген сөзүнге төлептиг зэ болбушаан, бо чылдың сес айларында бараан саарылгазының планын 109,8 хуу күүсеткенин демдеглээн. Бо магазиннің эгелээшкинин Т. Идимезованың бригадирлээнин № 4 магазиннің садыгжылары деткээш, база-ла ийи чылдарның планын юбилейге чедир күүседир деп сөзүн бергеш, ону чедишкиниг боттандырын турар. Мындыг чижектерни бистің коллективтин амыдыралындан хөйнү көргүзүп болур.

Н. Богомякованың директорлааны № 12 магазин, Л. Корягина директорлаан «Саян» универмаг бо чылын социалистиг чарыштың каш удаа тиилекчилери болгулаан, шаннадыг черлерни алгылаан. Ол коллективтер Октябрьның 60 чылынга алдар болдурган социалистиг хүлээлгелерин база эки күүседип турар.

Юбилейге тураскааткан социалистиг хүлээлгелерин күүседир база чонга бараан болурунуң культуразын бедидер талазы-биле эки түүнелдерни чедип ап турар ажылдакчылар бисте дыка хөй. Оларга хамыктың мурнунда садыгжылар Н. Корнилованы, С. Оюпну, 27 дугаар магазиннің садыгжызы Е. Захарованы, 47 дугаар магазиннің садыгжызы Г. Павлованы, 55 дугаар магазиннің кассири К. Күжүгетти, 41 дугаар магазиннің кассири В. Езинаны болгаш өскелериндаа хамаарыштырын болур. Бо мурнакчылар хууда алган хүлээлгелерин күүседир чоокшулаан. Социалистиг хүлээлгелерин күүседиринге ажылдакчы бүрүзүнүң киирер үлүүнге даянып, оларның боттидепкейин үргүлчү деткип турар бис. Чүте дээрге кижи бүрүзүнүң чедишкиниг ажылындан коллективтиң чедишкини түргүстүнүп болгай.

Үстүнде демдеглээнивис мурнакчы коллективтерниң болгаш кижилерниң ачызында Кызылдың үлетпүр барааннар садыы республиканың болгаш хоорайның садыг организацияларының юбилейлиг чылда социалистиг чарыгының бирги кварталда түүнелбиле бирги черни эдлээш, СЭКП обкомунуң, Тыва АССР-ниң Министрлер Төвүлелиниң, облпрофчөвүлелдиң болгаш ВЛКСМ обкомунуң база СЭКП хооркомунуң, хооркүүскомнуң болгаш ВЛКСМ хооркомунуң шилчиир Кызыл туктарын акша шаналы-биле кады алган турган.

Байырлалга уткуштур социалистиг хүлээлгелеривисте хоорайның хөй-ниити эмыдыралынга идепкейлиг киржирин айыткан. Ол база багай эвес реглекчилерге эалдек эвес болур таварылгалар бар.

Чамдык магазиннер, салбырлар бараан саарылгазының планын күүсетпейн баар таварылгалар бар. Ийи-чаңгыс садыг ажылдакчылары түүү эвээш-даа болза, самчыгдал-дудагдалдарны болдуруп турар. Бо четпестер планныг даалгаларны болгаш социалистиг хүлээлгелерни күүседиринге шаптыктыг. Ынчангаш Кызыл үлетпүр садынын болгаш тус-тус адырларның, магазиннерниң удуртукчулары оларны чайладыр дээш боттуг хемчегдерни дарый алыры негеттинип турар.

Бистің коллектививис байырлал мурнунуң шалыпчы ээлчээнче киргеи. Боттарывыстың бар аргаларывысты болгаш курлавырларывысты саналап көргеш, үүрмектеп садар бараан саарылгазының он айлар планын октябрь 27-де күүсеткеш, кызылчыларга пландан ажыр 400 мун рубльдиг бараанын садар деп хүлээлгесин алган бис. Оон аңгыда чонну үлегерлиг хандырарының, магазиннерни каастап шимээриниң талазы-биле байырлал мурнунуң көрүлдезин эрттирерин болгаш өске-даа хемчегдерни немелде хүлээлгеде айыткаш, сентябрь 14-те болган ниити хуралга балылаан. Ам оларның ылап күүсеттингеи турары дээш күженивишкиниг ажылдарны участок бүрүзүнде калбартып турар.

А. САТ,

Кызыл үлетпүр садынын директору.

Акы-дуңма улустарның найыралдыг өг-бүлезинде

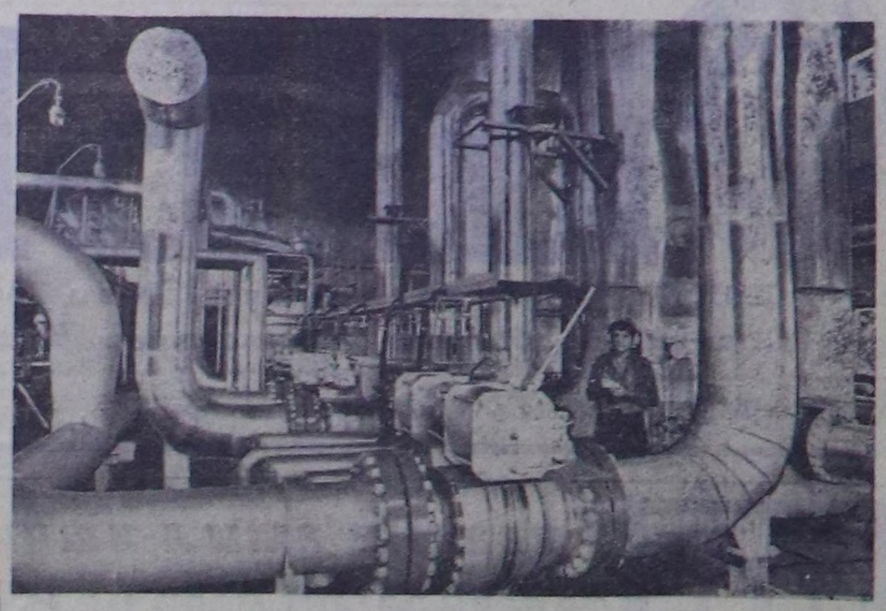

МАГАЛЫГ КЕЛИР ҮЕЛИГ ЧУРТ

ТЮМЕНЬ ОБЛАСТЬ. Ямал-Ненец национал округ улуг болгаш байлак. Ол соңгу чурттуң девискээри Англия биле Францияның девискээрин каттыштыр алырга аңаа барык деп. Мурнунда Россияның ырак болгаш хожуданган черлик кыдыг чери чораан ненецтерниң, хантыларының, селькуптарының, комилериң чери бөгүн чурттуң экономика талазы-биле перспективтиг улуг району болу берген.

Совет эрге-чагырганың чылдарында Ямалга (ону ненец дылдан очулдурарга чер кыдыы дээн) ниити билиг школаларының, тускай өөредилге черлериниң, кадык камгалал албан черлериниң, культураның албан черлериниң калбак четкизин тургускан. Революция мурнунда шуптузу бижик билбес чораан ол черниң чурттакчылары ам боду бижиктиг, литературалыг, бедик мергежилдиг ажылчын кадрларлыг, инженер-техниктиг ажылдакчыларлыг, башкыларлыг, эмчилерлиг, композиторларлыг, эртемденнерлиг болу берген. Оларның хөй кезии дээди эртемни Москвага, Ленинградка, Тюменьге, Хабаровскиге болгаш өске-даа улуг хоорайларга чедип алган. Соңгу чүктүн биче улустары бодунуң күрүне тургузуун алган, чурттуң эрге-чагырганының дээди органнарынга төлөөлөөр эргени чедип алган, акы-дунмалышкы совет улустарның хөй национал дыг өг-бүлезиниге деп эргелиг кыдыр кирип каттышкан.

Ыраккы Ямал бистің хүнеривисте чоок болу берген. Үлетпүр болгаш культура төптери-биле ону реактивтиг самолёттар, вертолёттар, дүрген чоруур хем суднолары, демир-орук харылзаштырган.

Национал округта чуртталга бажыңнарының тудуу бедик темпилер-биле чоруп турар болгаш үлетпүрүнүң улуг бүдүрүлге черлерин туда берген. Чүс-чүс чылдарда бүдүн чыткан тундрада, хөй санныг хемнерниң база хөлдерниң черинде чаа хоорайларның, ажылчын суурларның хөй каът бажыннары бедип үнүп келген.

Куш-ажылдың Кызыл Тук болгаш Улустарның Найыралы орденнер-биле шаннаткан Ямал-Ненец национал округтуң бүдүрүкчү күштерин хөгжүдеринге онза улуг базымны сөөлгү үеде кылган. Мөңге доштуг черниң иштинден геологтар бойдус газы-биле байлак черни, хөй нефтини, өскедаа ажыктыг казып тывар байлактарны тыпкан. Ямал — ССРЭ-ниң национал республикаларның хөй санныг төп районнарынга чылыгны болгаш энергизны бээр чер болу берген.

Ямал-Ненец национал округту ам магалыг келир үелиг чурт деп адай берген. Бо хүннерде ССРЭ-ниң чаа Конституциязының төлевилелин чугаалажып тура, оон алдарлыг ажыл-ишчилери СЭКП-ниң XXV съездизинин салган эн чугула сорулгазын — чурттуң нефть болгаш газ тывыжының талазы-биле кол баазазы болур Барының Сибирьде эн улуг девискээр-бүдүрүлге комплекизин улам ынай тудуп тургузарын шиитпирлээринге идепкейлии-биле киржип турар.

ЧУРУКТА: Медвежий деп черде газты комплекстиг белеткээриниң агрегадының технологтуг цегиниң бирээзинде. Улуг Октябрьның 60 чылынга чедир Ямалдың газ тывыкчылары ол черни төлевилээн күүүзүнге чедирерин шиитпирлээннер. Ынчам ол чер чылда 65 миллиард кубометр газты бээр апаар.

И. САПОЖКОВТУҢ фотозу.

(СЭТА-ның фотохрониказы).

Коммунист дугайында чугаа

Аргарлыг Тоолайлыгга

МӨҢГҮН-ТАЙГА ырак чер, а аңаа чеде бээрге, ында база ырак черлер бар. Оларның бирээзи—Тоолайлыг. Оон черниң байдалын айтырар болза, ол черниң хоочун чурттакчызы, сарлык кадарчызы, Тыва АССР-ниң алдарлыг малчыны Очур Боратанович Донгак кысказы-биле мынчаар харылаар:

— Хүн Тоолайлыгга дүште үнүп келгеш, дүште ажа бээр.

Тывызык бе? Азы баштак чугаа бе?

Оларның кайызы-даа ындыг эвес, шын дүмак болду. Бистің чугаавыска киржип орган «Малчын» совхозтуң Тоолайлыгда бригадири Кара-оол Нүржүтович Саая ол чугааны улам тодаргайлап кагды:

— Хүн Тоолайлыгга дүште 12 шакта үнүп келгеш, 2 шакта ажа бээр.

Тоолайлыг кадыр даглар, кашпалдар аразында. Байла чүвеси — чалым-хаялар. Кошкелериниң электериде согуналар үнген мөссер. Аң-мөнү — аргар, чуңма, аал малы — сарлык.

Ынчангаш ол черниң чону өгбе-төөгүзүнден бээр мынчаар чоргаарал-биле ырлажып чораан:

Чуңма турлаа
Тоолайлыгга
Чудап өлзе, өшкү шорун.
Аргар турлаа
Тоолайдыгга
Арып өлзе, анай шорун.

«Малчын» совхозтуң хоочун малчыны Очур Боратанович Донгак хар-назыны дөгүп, бөгүнгү ат-алдарынга четкижеге чедир күш-ажылдың хөй оруктарын эрткен. Ол ыяш аңдазын-биле тараа тарып-даа чораан. Чиңге-Каътка алдын казып-даа чораан. Кара-даа ону күш-ажылдың өөрүшкүзү кагбаан.

— Бир катап 2 кг 500 гр борбак алдын тып алган мен — деп, Очур Боратанович сактып чугаалап олурду.

Кижи болганның орууна ындыг эртине кайын белеп чуглуп чыдар, ол база-ла ажыл-ишке салым-чаяанның шаналы-дыр.

ОЧУР Боратанович кандыг-даа ажыл кылып чораан болдур, оон бүлүг күш-ажылчы намдары мал ажылындан эгелээн. Ол баштай 1958 чылдан хой кадара берген. Эрес-кежээ койжу чыл санында төрүүр 100 хойдан 100—106 хураганы ап турган. Пиитинин малының баш санын өстүрер дээш карак кызыл ажылдап чоруур кижиниң күш-ажылын чон дораан үнелей берген. Мурнакчы малчының баштайгы шаналы бо: 1969 чылда Очур Боратанович найыралдың турисин демир-оруунга мурупкаш, Совет Эвилелиниң улуг хоорайларын кеиип чорупкан. Ырак-узак Тоолайлыгның чалым-хаяларының аразында-даа чурттан турар болза, ак сеткилдиг күш-ажылчы нижиин Төрөөн чурт биле турар деп үвесте мурнакчы малчын ынчан база катап бүдүрээн. Очур Боратановичниң хей-аъды улам (бедээн.

Тоолайлыг ёзулуг-ла сарлык ораны чер. Ол мал Тоолайлыгның изиг оъдунгадаа таарышкан, узун суук семдер дуктуг болгаш, оон хат-шуурганын-даа тоовас, кыжын безин кажаа чок черге ажырбас.

Очур Донгак сөөлгү чылдарда Тоолайлыгда сарлык малдан турар. Көргүзүтлери эки. Оон коданында 256 сарлык бар. Чыл бүрүде дуржулгалыг малчын төрүүр 100 сарлыктан-на 80-ден 100 чедир бызааны ап турар. Ол бодунуң чонунга чүгле алдарлыг малчын эвес, харын тулугжу кылдыр база сурагжаан кижи. Ол сөөлгү чылдарда Тоолайлыг-Бажы ол ынчаар чайлаглар, кыштагларда малчынларга 6 бажыңны тудуп берген. Ындыыла-ла ыяш ховар Мөңгүн-Тайгага ынча тудуг кылыр деп хөрек оюнчук эвес.

— Тудуг ыяжын чүүнбиле сөөртүп ап турар силер, Очур Боратанович? — деп, кым-даа сонуургап айтырыксаар.

— Сарлык-биле—деп, хоочун малчын далаш чок харылаар.

Шынап-ла, Тоолайлыгның чону сарлыкты мунуп-даа турар, чүдүрүп-даа турар Тоолайлыг ыпкаш кадырберт черге ындыг «машина» кайда боор!

— Эрткен кыш биске ынгыы кичээндиргеи кылган—деп, Тоолайлыгның малчыны чугаалап орду.—Ынчангаш бо чылын сигеи белеткелиниче оваа сатыш салып тур бис.

Очур Боратанович бо чылын боду 5 тонна эки ыынарлыг сигенни кезии алыр деп хүлээлгени алган. Хүлээлге дээрге ыпкыы кыдыгаар эвес дээрзин хоочун малчын билир. Ол ам 6 тонна сигенни хөлзеп, сараттаан.

Черле ынчаш бо чылын Мөңгүн-Тайганың ийи совхозунуң ажылчыннарының болгаш албан организация черлериниң кижилериниң ниитизин малыга четчир хемчеолдыг чем-суурug белеткээр дээш чүткүлдүг ажылдан турары хөйге өскү болган. Моон үжүрүндаа сигеи кезилдезиниң планын күүселир талазыбиле ук районуң чонунуң каш удаа мактадын, республиканың мурнуку одуругларынче кирип турары таварылга эвес.

Чонунуң мурнунга төлептиг күш-ажылын Очур Боратанович Донгактың хөй санныг шаннал, мактаалары хереченлеп турар: Күш-ажылдың Кызыл Тук ордени, дениҥ юбилей медалы, «Социалистиг чарыштың тиилекчизи» деп хөрек демдектери, хүндүлел бижиктер...

БО ЧУГААВЫСТЫҢ эгезинде Очур Боратановичнин эки тудутжу деп-даа, мурнакчы малчын деп-даа аъаан бис. Тыва АССР-ниң алдарлыг малчынының базза бир онаатай талазын чугаалавас болза, оон нанлары ыракта-ла четче эвес болур ийик. Очур Боратанович Донгак хөй-ниитичи база беш урутну кижизиткен үлегерлиг ада, хоочун коммунист, СЭКП-ниң Мөңгүн-Тайга райкомунуң кежигүнү.

— Сөөлгү үеде аныяк өскениң мал ажылынче чүткүлү улгадып турар—деп, Очур Боратанович сеткил ханып чугаалап олурду.— Ол чаагай херек-тир, ону бистер, хоочун кижилер, бүгү тала-биле деткиир, дузалаар ужурлуг бис. Биске ындыг төлептиг салгакчылар херек.

Очур Боратанович бо сестерни аваа-ла аян кылдыр чугаалавады. Ол бодунуң хой чылдарда шингээдип алган дуржулгазын менги чечээ ышкаш чыып, аныяк өскеште белек кылдыр сөннеп чоруур дагдыныкчы кижи.

Хоочун коммунист Очур Боратанович Донгактың далаш чок чугаазын дыннап, оон ам-даа аныяксыг арыышырайын көрүп орган, бо кижи шыырак-ла чүүкту эгиннеринде ап чоруур-дур деп бодалга кым-даа алзы бээр. Ындыг шынарны, күштү, күзел-сорукту аваа Мөңгүн-Тайганың ширнин болгаш арыг-чаагай агаар-бойдузу-ла хайырлаан боор!

Тоолайлыг — ыр-шоорга кирген чер. Амыдырад кеззеде ындыг, тоол-домак, оюн-баштак чокта солун эвес. Мөңгүн-Тайганың бүгү чону ышкаш, ол амыдыралга ынак, шала оожум-даа бол, оюн-баштак чугаазыбиле кижилерниң чүректериниң одун кыпсын билир кижи болду. Ол база чаагай шынар.

— Тоолайлыг дугайында эрги ыр-шоорлар бар-ла чүве—деп, Очур Боратанович чугаалады.—Оларны өске черлериниң-даа чону ырлажып турар. Амгы аныяктарның угаангыры, чеченмергеи аайлыг эвес, эрги ырларны улам сайырадып алган боор-дур.

Бо адаанда кожамыктарны Очур Боратанович Тоолайлыгта сарлык кадарын чораан аныяк эрден дыннаан кижи-лир:

Аргар турлаа
Тоолайлыгга
Арып өлзе, анай шорун.
Анай кара кулугурга
Артыктатса, бодун шорун.

Чоцнуң дылының уранчечен аяны, экер-эрес сырыпы, ажык-чаагай, шоодуу, ажыл-ишчи чүткүлү—бо одуруглардан илдендир.

Хоочун коммунист, СЭКП райкомунуң кежигүнү, Тыва АССР-ниң алдарлыг малчыны, хөй орденхавыяаларның эдилекчизи, дагдыныкчы Очур Боратанович Донгак Тоолайлыгда ынчаар ажылдап, чурттап чоруур.

К. КУДАЖЫ.

Анатолий Павлович Копицев Каа-Хемниң хөмүр-даш разрезиниң дуржулгалыг ажылчыннарының бирээзи. Ол хөй мергежилдиг: машинист, бульдозерист, грейдерист дээш кандыгдаа ажылды кылып болур. Ук коллектив ынчангаш аңаа чоргаарланып турар.

Коммунистиг күш-ажылдың шалыпчызы, аныяктарның дагдыныкчызы А. Копицев 1976 чылдың социалистиг чарыының тиилекчизи.

ЧУРУКТА: А. П. КОПИЦЕВ.

Х. ОЙДАН-ООЛДУҢ фотозу.

Т. АХУНОВАНЫҢ КҮШ-АЖЫЛЧЫ ЧЕДИИШКИННЕРИ

ТАШКЕНТ. (СЭТА-НЫҢ КОРРЕСПОНДЕНТИЛЕРИ М. КОШЕВАТСКИЙ, О. ПАНОВА). Чиназ районнуң Киров аттыг колхозунуң чер ажылдакчылары Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры Турсуной Ахуновага күш-ажылчы ийи тиилелгези-биле байыр чедиргеннер: оон бригадазы чиг хевеңни дужаар талазы-биле чыл онаалдазын Ташкент области эң баштай күүсеткен, а Турсуной боду механик-чоланчының беш чыл онаалдазын хуусаэ бетинде доосиан. Эрткен күзүн машинабиле 402 тонна чиг хевеңни ол чыып алган, а юбилейлиг чылдың ажаалдазының он хонуунуң дургузунда 230 тоннаны ажаап алган.

Ипатосчуларның үлегери-биле колхозта тургусиан комплекстиг отрядтың ажаазда звеносун Т. Ахунова баштап турар. Ам дөрт комбайн 84 гектар шөлден чиг хевең чыылдазын уламчылавышаан. Тергиин эки дүжүттү өстүрүп алган, машиналарның баштайгы эртиишкини-биле бир гектардан-на 34 тонна чиг хевеңни алган. Гектар бүрүзүнден бригада бирги сорттуң 26 центнер чиг хевеңни ам-даа чыып алырынга Турсуной бүзүрелдиг. А боду ажаалда агрегады-биле 460 тонна «ак алдынны» ажаап алыр.

СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы эш Л. И. Брежневтиң Турсуной Ахуновага чоруткан чагаазы республиканың хевең өстүрүкчүлеринге чаа күштү берген.

Бо хүннерде Узбекистанның бүгү областарында механизаторлардан хөй чагааларны ап келдим деп, Т. Ахунова чугаалаан. Олар Улуг Октябрьның юбилейинге алдар болдурган чаа улуг чедиишкиннерниң дугайын дыңнадып турар. Хөй санныг хөрөөжен механизаторлар техниканы тергиин эки шиңгээдип алганы өөрүнчүг.

Хамааты камгалалы

ЮБИЛЕЙГЕ ТУРАСКААТКАН

Улуг Октябрьның 60 чыл оюнга тураскааткан хамааты камгалалының шалыпчы айы чоруп турар. Ол бистің республиканың бүгү районнарында, хоорай, суурларында эртип турар. Шалыпчы айның программазында хамааты камгалалының ажыл-чөрүдүлгазының хөй янзы хевирлерин киирген. Бо хүнүерде школаларда «Күш-ажылга болгаш оран камгалалынга белен бол» деп комплекстин нормаларын хамааты камгалалының чамдык өске хевирлери-биле кады массалыг дужаары үргүлчүлевишаан. Клубтарда, Культура бажыннарында болгаш кинотеатрларда хамааты камгалалының дугайында кинофильмнерни чонга көргүзүп, ол органнарның тургустунганының база камгалал күчүзүнүң талазы-биле лекцияларны, беседаларны чоруп турар.

Ол ышкаш библиотекаларда номвар,• брошюралар, журналдар, солуннар делгелгелерин ажыткан, массалыг узуткаашкынның чепсээнден чүүрүткүлү чонну, улус ажыл-агыйының объектилерин камгалаарының аргаларын көргүскен стендилерни дерип кылган. Республиканың чер-черлеринде санитар дуржиналарының кежигүннери эмчиниң баштайгы дузазын чедиреринің талазы-биле шелде маргылдааларны эрттирип турарлар.

Сентябрьның эгезинден бээр найысылал Кызылдың үлетпүр бүдүрүлгелеринге, өөредилге черлеринге хамааты камгалалының ажыл-чөрүдүлгазының ниити хыналдазын чоруткан болгаш ол ажыл ам-даа уламчылавышаан. Хамааты камгалалының ажыл-чөрүдүлгазын планнаарынга, өөредилгелерни организастап чорударынга хоорайның бүдүрүлгелеринде, өөредилге черлеринде тургустунган штабтарга Тыва АССР-ниң хамааты камгалал штавының болгаш курстарының ажылдакчылары боттуг дузаны чедирип турар. Ылангыя бүдүрүлге өөредилгезиниң улуг мастери П. Горбунов, инспектор М. Шефер болгаш өскелер-даа Улуг-Хем ыяш үлетпүр ажыл-агый черинге, демир-бетон кылыглар заводунга, типографияга, пассажирлер автотранспорт бүдүрүлгезинге, дааранылга фабриказынга, эт, сут комбинаттарынга дээш өске-даа коллективтерге боттуг дузаны чедирген. Хамааты камгалалының чорудуп турар ажылдарын чон ортузунга улам калбаа-биле пропагандалаар дээш бүдүрүлгелерге, школаларга, ортумак болгаш дээди өөредилге черлеринге плакаттарны тараткан.

Ынчангаш шалыпчы айны организастап эрттирер кылдыр томуйлаткан эштерден аңгыда бүгү ажылчыннар, албан-хаакчылар, школачылар, сургуулдар, студентилер, кедзэниң ажыл-ишчилери аңаа идепкейлиг киржири эргежок чугула.

Юбилейге тураскааткан шалыпчы ай үргүлчүлеп турар.

А. ДЫРТЫЙ-ООЛ,

Черивистиң оолдары

ЫДЫКТЫГ ХҮЛЭЭЛГЕЗИНДЕ

Улуг-Хем чурттуг Сергей Тыртык-оол бо чылдың чазынында шеригге келдирткен, өөредилге кезээне кедгеш, дайынчы техника-биле бир-ле дугаар танышканын кажандаа утпас. Офицер механик-башкарыкчы болур оолдарга өөредилге болгаш албан үезинде өөренир дайынчы машиналарны көргүснүшаан, кысказы-биле тайылбырлап турган. Тыртык-оол ол күчүлүг чепсекти хөлчок кичээнгейлиг сонуургап көрүп, «Улуг-Хая» совхозка мунуп алгаш ажылдап турганы МТЗ-50 деп трактор-биле дөмейлеп, аваа деңнеп турган.

Сергей офицерден айтыглар-даа салгылаан. Ынчалзажок ындыг нарын техниканы кыска үе иштинде шиңгээдип алыры берге болгай. Ону неделлар, айлар дургузунда кызымаккай өөренир апаар.

Үе эртип-ле турган. Комсомолчу Тыртык-оол чүгле хүлээнген машиназын чорудуп өөренип турган эвес, а харын боду чоруур артиллерия тургузуундан бооларын чүткүлдүг шиңгээдип ап турган. Ол бодунуң дадыгышкынын улам сайзырадып, хууда чепсээнден часпайн адарынга өөренип, таныыл албанын эрттирип турган.

Дайынчы машинаның механик-башкарыкчызының мергежилин ол бергедээшкин чокка шиңгээдип эгелээн. Кызылдың кедзэ профессионал-техниктиг училищеинге алган билиглери халас барбаан, бо херекке онза дузалыг болган. Дайынчы машина башкарарының аргаларын ол тускай тренажёрга болган шөлге өөредилге үезинде шиңгээдип ап турган.

Өөредилге үезинде билдилиг хөделгени дээш Тыртык-оол хөй удаа аас шаннаддарын алгылаан. Ол инструктор-механиктин, офицерлерниң болгаш аваа эң чоок командирниң—тергиин салбырның командири Александр Родионовтуң дузазын, ажыктыг сүмелерин өөрүп четтириишкин-биле бодап чоруур.

Сергей Тыртык-оол совхозка ажылдап тургаш-ла ак сеткилдиг, кызымаккай турган. Чаңгыс чер чурттуглары ону шеригге байырлалдыы-биле үдээннер. Совхозтуң мурнундан аңаа тураскаал белекти тывыскан, клубка болган концертке оон ынак ырын база күүсеткеннер. Сергей оон мурнунда боду бот-тывынгыр уран чүүл көрүдделеринге идепкейлиг киржип турган.

Оон аңгыда Сергей хостуг хүрешке аажок ынак. Районга болгулаан маргылдааларга бола киржир турган. А Кызылга республика маргылдааларынга районунуң адын камгалап база үргүлчү каар. Ам ол ССРЭ-ниң спорт мастерине кандидат.

Тыртык-оол бодунуң албан эрттирип турар кезээнин хөй-ниитин ажылдарынга база идепкейлиг киржип, комсомол хуралдарынга санал-онаалдарын үргүлчү берип турар. Хана солунга болгаш дайынчы хуудустарга оон дугайын каш-даа катап бижээн. Ол шериг албанын чедиишкиниг эрттирип турары дээш командирлеринге хөй удаа мактаткан.

Ындыг болур-даа ужурлуг. Чүте дээрге Төрөөн чуртувустуң тайбың амыдыралын шынчы болгаш идегелдиг оолдар камгалап турар.

В. КАРАГАПОЛОВ,

Н шериг кезээ.

УРАЛДЫҢ ХҮНҮ

ӨЗҮП ТУРАР ЗАВОД

Лысьваның турбогенератор заводунуң чаа кол корпузунуң тудуу калбарган. Улус ажыл-агыйының янзы-бүрү адырларын электри машиналары-биле хандырып турар ук бүдүрүлгениң чаартылгазы ынчаар эгелээн. Ында чүс хире кылыгларны чүгле күрүнеиң Шынар демдээ-биле бүдүрүп турар.

Цехтерни башкарылганың автоматтыг системаларын ажыглаар тускай херекселдер-биле хандырар. Ук заводка чугула электри хөделдиргичилерин болгаш улуг күчүлүг генераторларны бүдүрери үш катап өзер.

Лысьва,
Пермь облазы. **А. КИПИРЯНОВ.**

ЧАА КУШ ФАБРИКАЗЫ

Зауральениң Варгашин районунуң ажыл-агыйлары колхозтар аразының куш өстүрер улуг комплекизин тудуп тургусканнар. Чылдың-на аңаа эзтке ажыглаар бир миллион дагаа оолдарын өстүрер.

Курган областың көдээ ажыл-ишчилери куш эдин бүдүрерин докталмал өстүрүп турарлар. Эзтке ажыглаар куш аймаан өстүрерин үлетпүр үндезининче шилчиткен чорук продукциянын бот-үнезин дыка чиигедир арганы берген. Эрткен чыл-биле деннээрге, областа куш эдин бүдүрери ийи катап көвүдээн. А 1980 чылда бройлер фабрикалары онгу беш чылдың эгезинге бодааргa, беш катап хөй куш эдин бээр.

О. МИХАЙЛОВ.

Курган.

ИЙИ ДАКПЫР БАЙЫРЛАЛ

«Оренбургнефть» каттыжыышкынының ажыл-ишчилери бо чылын пландан дашкаар 75 мүң тонна ажыг нефтини бергеннер. Ук чедиишкин база бир чугула болуушкун-биле — Оренбургтың черинден баштайгы нефтини казып тыпкан хүнден бээр дөртен чыл болган ой-биле капсырлажып турар. Дайын мурнунуң чылдарында Волга биле Урал аразынга чаа нефть районун — «Ийиги Бакуну» тургузуп турган. № 1 скважинаны ынчан Бугуруслановың чоогунга өрүмнээн. Дайын үезинде Бугуруслановың нефтижилери кыват чүүл тывыжын чылдың-на ийи катап өстүрүп турганнар.

Амгы үеде нефть тывыш черлеринде бүгү ажылдарны автоматчыткан, ажылдаар байдал база өкижээн. Дайын чылдарында Бугуруслашка казып тыпкан бүгү нефтини каттыжыышкынның коллективи ам чаңгыс айда-ла берип турар. Баштайгы нефть тывыкчыларынга алдар кылдыр бирги скважинаның орнунга күш-ажылчы алдарның тураскаалын тургускан.

В. ВАСИЛЬЕВ.

Оренбург.

МИЛЛИОН «ЧАЙКА»

«1000000» деп дугаарлыг, хеп чүүр «Чайка» деп машина Копейскиниң пластмасс заводунуң конвейериндеи белен боон үнген. Заводтуң конструкторларының чогаадып турганы ук агрегатты сөөлгү үеде дыка экижиткен.

«Чайкада» онза кылаңнаш, дадарбас каңдан кылган бакты эптеп тургускан, ол чорук кончуг нарын удалыдан бүдүрген хеп аймаан чүүр арганы берген. Чүүшкунунуң чартык автоматтыг ийи чүруму оон чорудулгазын дыка чиигеткен. Юбилейлиг машинаны заводтуң мурнакчы ажылчыны Ю. Ведерниковага белекке берген.

Копейск,
Челябинск облазы. **М. ПОЗДНЯКОВ.**

ТАЙГА ИШТИНДЕ «ДАЛАЙ»

Башкирияның тайга-тандылыг черинде Павловскиниң суг шыгжамырын Мурнуу Уралдың «көрүнчүү» деп адап турар. Оон каас чараш эриктери чүс километрден ара чок.

Ол боду бүткен суг шыгжамырының эрииниге дыштанылга зонаны турар. Аңаа 26 мүн кижи дыштаныр комплекси «Ленгипрогор» институттуң специалистери ажылдап кылган, Ол-ла черге он бир дыштанылга бажыңнарын, санаторийлерни, профилакторийлерни, туристер чурттаар гостиницаларны тудуп тургузар. Оларның чамдыктары ыышкы дыштаныкчыларны база хүлээп алыр.

Р. ЛЕОНИДОВ.

Уфа.

КОЛХОЗ БИЛЕ ШКОЛА — ЧАҢГЫС КОЛЛЕКТИВ

Оренбург районнуң Киров аттыг колхозунуң механизаторлары күскү чер андырылгазын хуусаа бетинде доосканнар. Ону ынчаар кылырынга төрээн колхозунга Дедуровскинин ортумак школазының үстүкү классчылары дузалашкан. Бо чылын колхоз баштаар чери трактористеринин бир эзлчээн шуптузун школачылардан четчелер тургускан. Олар улуг акыларының бүзүрелин шынзытканнар. Чижээ, Сергей Ткачев ДТ-75 деп трактор-биле 160 гектар черни чарган. Өске-даа оолдар боттарының нормаларын кончуг эки шынарлыг кылдыр кылып доосканнар.

Сөөлгү он чыл дургузунда ук школаны доосканийи чүс хире кижи адаларының соон салган, төрээн колхозунга ажылдап артын калган. Киров аттыг колхоз биле Дедуровскинин ортумак школазы өреникчилерин бүдүрүлге мергежилинин талазы-биле идепкейлиг ажыл-чорудулгазы дээш Ленинчи комсомолдуң шаңналының лауреаттары деп бедик атты чедип алганнар.

В. ШИРЯЕВ.

Оренбург.

СОҢГУ ЧҮККЕ ӨСТҮРГЕН ВИНОГРАД

Башкирияның Кушваренково суурунда эртемден-агроном Л. Н. Стрелаева ногаа, чимис-кат болгаш өске-даа культураларның чаа сорттарын элээн каш он чылдар дургузунда өстүрүп келген. Ынчалза-даа оон код-ла сундулаашкыны виноград бооп турар. Л. Н. Стрелеванын өстүргени «Башкирияның эрте быжар», «Башкирияның чаагай амданныг», «Юбилейжи» деп аттарлыг виноградтары ам Уралдың, Поволжьенин, Ыраккы Чөөн чүктүң болгаш Сибирьнин садтарында өзүп турар.

Кушваренково суурнуң дуржулга садында виноград чыылдазы доозулган. Ол ында үш гектар ажыг черни ээлеп турар. Бир гектардан ортумаа-биле 30—35 центнер дүжүттү ажаап алган. Чүрттүң дыка хөй областарынга тарып олуртур виноград сыптарын база чоруткулаан. Ындыг посылкаларны амдаа белеткеп турар. Оларны чагыткан черлер өй-тап климаттыг зоналарда турар. Ындыг черлерге моон мурнуунда виноград өстүрүп көрбээн. Ынчалза-даа сорттарны шын шилип алыры болгаш чогумчалыг ажаары эки дүжүттү бээр.

Р. РУПЫШЕВ,
СЭТА-ның корр.

Кушнаренково,
Башкир АССР.

Аныяктарның шалыпчы күш-ажылы

Аныяк тараажыларның аразынга Тургай областың рекордун «Аркалыкский» совхозтуң комбайнери Василий Колосов тургускан. Тараа ажаалдазының эгезинден бээр «Нива» деп комбайн-биле ол 750 гектар черниң тараазын ажааган. Ол болза сезонунуң ийи нормазындан безин ажыг. Комсомолчунуң чедиишкининге алдар болдуруп, областың төвүнде Күш-ажылчы алдарның тугун аскан. Тараа кезилдезиниң төнчүзүнге чедир ол механизатор ам-даа үш чүс гектар черниң тараазын ажаар деп шиитпирлээн.

Областың өске-даа аныяк тараажылары бо хүннерде бедик түннелдерни көргүскен. Областың тараа ажаалдазында 11 мүн ажыг аныяктар ажылдап турар. Юбилейлиг чылдың тараа кезилдезиниң үезинде алган бедиткен социалистиг хүлээлгелерин беш чүс оолдар болгаш ныстар күүседипкен. Тараа ажаалдазының бүгү шиитпирлиг участоктарында комсомолчу-аныяктарның муң ажыг ажаалда-транспорт отрядтарын, звеноларын, экипажтарын тургускан.

М. ДАВИДОВИЧ,
СЭТА-ның корр.

Аркалык.

делегей бо хүннерде

Социализм чурттарында

БЕРЛИН. Бо хүннерде ГДР-ниң бүгү ниитилел амыдыралын Улуг Октябрьның 60 чылын төлептиг уткуур дээш белеткел тодаргайлаан. Боттарының күш-ажылчы чедиишкинин төөгүлүг хүнге тураскаадып, бүдүрүлге онаалдаларын Ризаның металлургтары, Ростоктуң корабль тудугжулары, Галленің химиктери ажыр күүседип турар. Юбилей мурнунуң социалистиг чарыжының эң чугула углаңышкынарының бирээзи болза «Герман-совет пайырал аттыг коллектив» деп хүндүлүг атты чедип алыры дээш чарыш болур. Ол хүндүлүг атты адилээр эрге дээш чарышта 28 мүн бүдүрүлге бригадазы киржи берген.

ПРАГА. Республиканың төп кезээдеи чехословак геологтар бедик шынарлыг коксталыр хөмүр-даштың улуг байлак черин тыпкан. Хөмүр-даш делтем шөлдү эзлээн болгаш чер кырындан ындыг-ла ханы эвес чыдар. Ону келир чылдан эгелеп казып эгелээр.

Чурттуң хөй-хөй районнарында геологтар кадыг одаар түүлдүң дилээшкинин чоруда берген. Амгы беш чылдың төнчүзүнге чедир чуртка хүрен хөмүрдашты чылда казып тыпары 125 миллион тонна четкен турар ужурлуг.

БУХАРЕСТ. Румынияның химия үлетпүрүнүң бүдүрүлге черлеринде чигэтти, материалдарны, энергокурлавырларны камнаар талазы-биле болгаш бүдүрүлгеге материалдыг чарыгдалдарны кызырар талазы-биле социалистиг чарышты калбартып чоруткан. Чижээ, Рымникул-Вылчада химия комбинады бо чылдың эгезинден бээр 4,3 млн. кубометр газты, он-он тонна бензинни болгаш дизельдиг кывар түүлдү, элээн хөй санныг өскедаа материалдарны камнап алган. Ишалниңте комбинаттың химиктери бодунуң эзлчээнде бүдүрүп үндүрүп турар продукциянын бот-үнезин чиигеткеш, бо чылын 7 млн. лей акша түнге камналганы чедип алган.

УЛАН-БАТОР. Республикада автомобиль транспортунуң дургеи өзүлдеи Совет Эвилелиниң акыдуна дузаламчызы-биле холбашкан деп, СЭТА-ның корреспондентизинге МАРның транспорт эртем-шинчилел болгаш төлевидел институдунуң директору Д. Гонгор медеглээн. Бүдүрүлге баазазын быжыглаарынче онаа кичээнгейни салган. Совет Эвиделиниң дузаламчызы-биле Улан-Баторда туткан автосептелге заводу ажылдап турар. Дээбханда болгаш Кобдода автомастерскаялар ажылдап турар. Алдыгы беш чылда тудугнуң эң улуг хемчээли көрдүнген. Улан-Баторда автобустарның болгаш чиик машиналарның кырын бүдүрүп үндүрер цехтиг болгаш чылда 1500 автомобильдерниң техниктиг ажаалдазын чорудар станциянын тудуун эгелеп берген. Оон аңгыда техавтотөптүн тудуун эгелээн, Дарханда болгаш Чойбалсанда техниктиг хандырылга станцияларын ажыдарын, а ол шинкан кол оруктарга автотранспорт хандырылгазының пунктуларын ажыдарын планнаан.

ХАНОЙ. Амгы үеде чурттуң соңгу болгаш мурнуу чүгүнде урутлар садтарында социалистиг Вьетнамның 710 мүн бичии хамаатыларын кижизидип турар. Үлетпүрүнүң бүдүрүлге черлериниң болгаш тудугларының чаынга школа назыны четпээн урутларының албан черлериниң системазын хөгжүдеринче күрүнө улуг кичээнгейни салып турар. Хосталга соонда Мурнуу чүктүң хоорайларынга болгаш можуларынга иени болгаш чашты камгалаарының комитеттерин тургускан. 590 урутлар садтарын ажыткан.

ГАВАНА. Кубаның найысылалында тудуг үлетпүр ажылдакчыларының национал профвилелинин IV съездизи бодунуң ажылын доосканы. Куба тудугжуларының 300 мүн кижилиг отрядын төлээлээн шуулганның делегаттары республикага чурталга бажыңнарының база үлетпүрүнүң тудуунуң калбак программазын төлевилел тургускан Кубаның Компартиязының 1 съездизинин шиитпирлерин күүседир талазы-биле профкаттыжыышкынны болгаш адырның бүгү ажылы чоннарының ажыл-чорудулгазының түннелдерин чугаалажып көргеи.

(СЭТА).

Ниитилел депшилгезиниң дээди чедиишкини

ССРЭ-ниң чаа Конституциязының төлевилелин даштыкыда демократтыг хөй-ниити ниитилел депшилгезиниң дээди чедиишкини ыындыр үнелеп көрген. Ол дугайын күрүнеиң болгаш хөй-ниитиниң көскү ажылдакчыларының бодалдары, хөй-хөй чурттарның парлалгазы херечилээн.

ПРАГА. ССРЭ-ниң чаа Конституциязының төлевилели социалистиг дем каттыштырылгазының чурттарынга күрүне болгаш ниитилел тургузуун сайыраңгайжыдарынга, социализмниң болгаш тайбыңның бүгү делегейге туруштарының улам ынай быжыгарынга кончуг улуг ужур-дузалыг деп, «Праца» деп чехословак солун бижээн. Амгы үенин ол эң чугула политиктиг документизи амыдыралдың бүгү талаларынга социалистиг системаның артык күштүүнүн бүзүрелдиг бадыткаашкыны, өзүлүг хосталга болгаш демократия ниитилелиниң чүүү кылып шыдаарының херечизи болур.

ХЕЛЬСИНКИ. СЭКП ТК-ның Чингине секретары, ССРЭ-ниң Дээди Советиниң Президиумунуң Даргазы Л. И. Брежневтин улуттулгазы-биле Совет Эвилелиниң Европага айыыл чок чорук болгаш кады ажылдажылга талазы-биле чөвүлел хуралдың Түннел актызының чүүлдерин бүгү талаалыг күүседиринче угланган инициативтиг болгаш идепкейлиг политиказы ССРЭ Конституциязының төлевилелинде база илереттинген. Ниити-европа чөвүлел хуралдың Түннел актызында кирген хүлээлгелерин эң-не долузу-биле күүседиринин үлегерин өске курунелерге Совет Эвилели база катап көргүскен деп, Финляндияның тайбың талалакчыларының организациязының чингине секретары, Тайбыңның Бүгү-делегей Чөвүлелинин кежигүнү, «Улустар аразынга тайбыны быжыглаары дээш» делегейнин Ленинчи шаңналының лауреады Мирьям Вире-Туоминен медеглээн.

Совет Эвилелинде тайбының, улустарның пайыралының болгаш эп-сеткил каттыштырылгазының хөрээ совет кижилерге кайы хире чоок деп чүвени кайын-даа көрүп болур болгаш оларның хүн бүрүде амыдыралы-биле оон кайы хире чоок харылзаалының база көрүп болур деп, ол демдеглээн. Совет Эвилелинде болгаш социалистиг өске-даа чурттарда ышкаш, капиталистиг чангыс-даа чуртта кижинин эргезин ынчаар калбаа-биле боттандырып чорутпаан. Ындыг болганындан ССРЭ Конституциязының төлевилелин таныжары бүгү улустарга ынчангаш ындыг чугула болур. Кандыг-даа капиталистиг чурттун хамаатылары боттандырып чоруларын чедип алыр дээш демисежип турар боттарының сорулгаларын ол документидеи тып ап болур.

РИМ. Чаа Конституцияның төлевилелин Совет Эвилелинде чугаалажып турары төөгүлүг улуг ужур-дузалыг политиктиг чугула болуушкун болур деп, Италияның Коммунистиг партиязының Удуртулгазының кежигүнү, ИКП ТКК-ның даргазы, сенатор Артуро Коломби медеглээн.

Чугаа болза сөөлгү он чылдарның дургузунда Совет Эвилелинин политиктиг, экономиктиг болгаш социал амыдыралында болган өскерлиишкиннерни хоойлу өзугаар быжыглаарынче угланган чугула базымнарның дугайында бооп турар. Ол чылдарның дургузунда ССРЭ-ге шынап-ла улуг өскерлиишкиннер болган, улустуң калбак массаларының идепкейлиг чоруу, чурттуң политиктиг болгаш хөй-ниити амыдыралынга оларның киржилгези деннелге чокка өскеи, улустуң культура деннели бедээн.

Бүгү хамаатылаога ажылдаар эргени, болунга тааржыр ажылды шилип алыр эргени совет Конституцияның бергенин А. Коломби бедин-биле үнелеп көрген. Ол болза социализмнин эң чугула чаалап алышкыны болур. Барының чүкте миллион-миллион кижилер кандыг-даа ажылы тып шыдавайн турар деп, ол медеглээн. Конституцияда быжыглаттынган социал хандырылга алыр эрге, күш-ажылдың камгалалы, медицинаның халас хандырылгазын алыр эрге база улуг ужур-дузалыг. Ындыг эргелер делегейнин чангыс-даа капиталистиг чуртунда чок.

БУЭНОС-АЙРЕС. ССРЭ-ниң чаа Конституциязының төлевилелинде киирген өскерлиишкиннер совет аныяк оолдар болгаш кыстарның калбак аргаларын бадыткап турар деп, Аргентинаның «Имфхен» деп аныяктар журналы бижээн. Комсомол болгаш бүгү совет аныяктар күрүневи болгаш ниитилелди эргелеп башкарарынга, политиктиг, экономиктиг, социал болгаш культура айтырыгларын шиитпирлээринге улам-на идепкейлиг рольду ойнаар. Ол чорук Совет Эвилелинин аныяктары улустуң улуг бүзүрелин болгаш хүндүткелин чедип алганын херечилеп турар.

ДЕЛИ. ССРЭ-ниң чаа Конституциязының төлевилели ол чурттун улустарының социал-экономиктиг амыдыралдың бүгү талаларынга чедип алган чедиишкиннерин илереткен. Ону хүлээп алыры-биле Совет күрүнеиин хөгжүлдезинге чаа үе-чада эгелээр деп, Индияның дээди судунун кол судьязы М. Х. Бег демдеглээн. ССРЭ-де күрүне кижиниң эргелерин болгаш хосталгаларын камгалап турар. ССРЭ-ниң хамаатыларына кижиниң болунга болгаш оон чурталга бажыңынга дээш болбазын магадылаан. Чаа Конституцияны хүлээп алыры совет улустуң төөгүзүнге улуг ужур-дузалыг болуушкун болур деп, түннелинде М. Х. Бег чугаалаан.

(СЭТА).

ТК-НЫҢ ПЛЕНУМУ

КОПЕНГАГЕН. (СЭТА). Данияның Коммунистиг партиязының Төп Комителиниң пленуму аңаа бодунуң ажылын дооскан. Оон киржикчилери ниитки политиктиг байдалды, делегей айтырыгларын, ам келир үеде Данияның коммунистеринин сорулгаларын чугаалажып көрген. Чугаалажып корген айтырыглар талазыбиле эзлээн каш документилерни хүлээп алган, чижээлээрге, «Европейжи парламент» деп адаар түүлге ам болур сонгуулаларга Данияның киржилгезин бүрүү шапкан медеглелди хүлээп алган. ДКП-ның органы болур «Ланд ог фолк» солуннуң фондузунга акша-хоренги чыыр талазы-биле кампаниага идепкейлиг киржиринче чурттун ажылчы чоннарын пленум кыйгырган.

Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 60 чылының дугайында резолюцияны пленумга база хүлээп алган. Октябрьның типлелгези-биле ажылчыннар болгаш тараачыннар боттарының холунга эрге-чагырганы эн-не баштай быжыы-биле алган деп, ол резолюцияда онзалап демдеглээн. Октябрьның социалистиг Улуг революциязы кижи торелгетеннин төөгүзүнде чаа үеге эгени — капитализмден социализмче шилчилге үеанын эгезин салган. Делегей арепазынга социализмнин күчүзүнүн өзүлдези делегейнин чаа дайының чайладырынга, тайбының быжыглаарынга шиитпирлиг фактор болур деп резолюцияда айытган.

Эп-сеткил каттыштырылгазының шимчээшкинин калбартыр

ЛОНДОН. (СЭТА). Великобританияның Коммунистиг партиязы чили улус-биле эп-сеткил каттыштырылгазының шимчээшкинин улам ынай калбартып чорударынга бүгү күжениишкиннерин үндүрер, фашистиг хунтаның үүлгедиглерин соксадырын ол негеп турар деп, Чилинин Коммунистиг партиязының Чингине секретары Луис Корваланга баштаткан оон делегациязының Англияже аян-чоруунуң доозулганының соонда ында парлап үндүрген Великобританияның болгаш Чилинин Компартияларының кады кылган медеглелинде айыткан.

ВКП-нин удуртукчуларыбиле делегацияның ужуражыышкынарының үезинде оларның дугайында амгы үеде чүү-даа билдинмес Чилиде «ис чок читкен» 2500 политхоруктаттырганнарының салым-чолунче онза кичээнгейни салган. Оларның аразында ЧКП-ниң Чингине секретарының оралакчызы В. Диас, Социалистиг партияның Чингине секретарының оралакчызы Э. Понсе олар бар.

Англияның хөй-ниитизи чазактан Пиночеттиң өзу-чуруму-биле экономиктиг, шериг болгаш өске-даа харылзаалар-ны долузу-биле үзерин негеп турар деп, Великобританияның Компартиязының удуртукчулары онзалап демдеглээн. Чилиде фашизмнин бужар-бак үүлгедиин узуткаджеге чедир, а чили улус болунга демократтыг хосталгаларны дедир эгидип алгыжеге чедир база болунуң шилип алганы социал болгаш экономиктиг чаартылгаларның оруу-биле чоруужеге чедир ВКП Чилинин улузу-биле эп-сеткил каттыштырылгазын калбартырынга бүгү чүүлдерни кылыр деп дыннадыгда айыткан.

Империализмге удур, демократия болгаш социализм дээш ниити демиселдиң эрге-ажыктарынга оларның аразында харылзааларны улам ынай быжыглаарының айтырыгларын ийи партияның төлээлекчилери чугаалажып көрген.

Англияга чоруп турганының үезинде чили коммунистеринин делегациязы ажылчын болгаш профвилел шимчээшкининиң, лейборист партияның удуртукчулары-биле база ужуражып болгаш беседалар кылган.

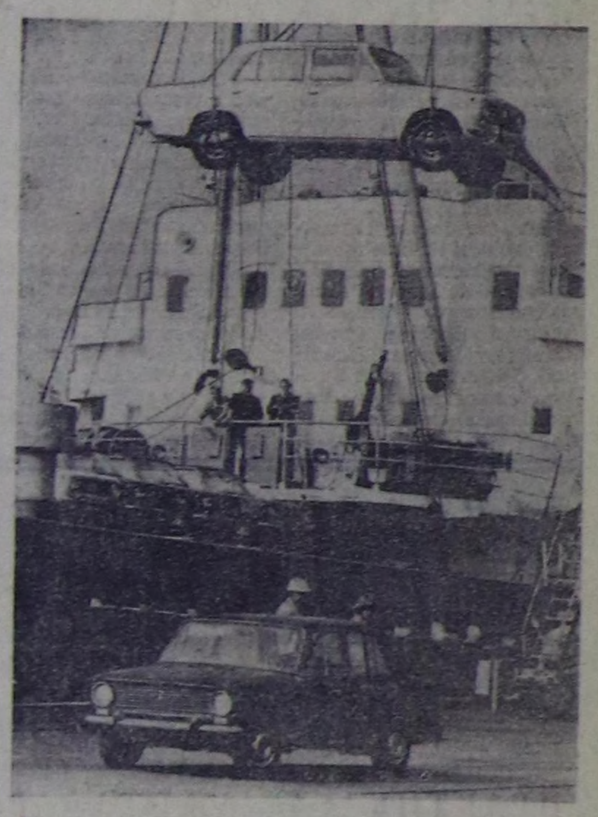

«Жигули» деп совет автомобильдерни Данияда кузелдиибиле садып ап турар. Ол дугайын мындыг сан бүзүрелдиибиле көргүскен: Данияның орунтарынга «Жигулиниң» эң баштай көстүп келгени 1972 чылдан бээр бо үеге чедир ол марканың машиналарын 17,5 мүн датчаннар садып алган. Скандинавияда улуг эвес ол чурттуң улуг болгаш бичии хоорайларында «Лада» («Жигулини» ында ынчаар адап турар) деп чарлалдыг магазиннерни көрүп болур. Чуртта совет автомобильдерни садып турар 70 ажыг магазин бар.

ЧУРУКТА: Фредерсия хоорайның портунда совет автомобильдер.

В. МИНКЕВИЧИНИҢ фотозу.
(СЭТА-ның фотохрониказы).

ПОРТУГАЛИЯ. Лиссабонда Көдээ ажылагыйны чаарты тургузарының күрүне институдунуң бажыңынга күштүг частыышкын болган. Португал реакционерлерниң чаа чөнгээлиг үүлгедии конституция айтырыгларының талазы-биле комиссияга ажылчы чоннарның калбак удурланыышкынын болдурган «Чаа аграр реформазының үндезиниериниң дугайында» деп хоойлу төлевилелин чугаалажып көрүп турар ындыг үеде чуртта байдалды чидиглендиреринче угланган. Ол хоойлунуң төлевилелин барының үзелдиг күштерниң идепкейлиг дотнимчези-биле бо чылдың чайынында парламент хүлээп алган.

ЧУРУКТА: частыышкын болган черде.

АП—СЭТА-ның телефотозу.

СОВЕТ ЧУРУКЧУЛАР— ОКТЯБРЬНЫҢ ЮБИЛЕЙИНГЕ

Дайынчы темага чурук чуруур М. Б. Греков аттыг Москва студиялының чурукчу мастерлери чаа диораманы чуруп доосканнар. Доора дурту 8, узун дурту 35 метр ол чурукта 1917 чылдың революстуг демиселинин бир арыын—Киров (Вятка) хоорайга Совет эргечагырганы тургусканын көргүскен. Ону Киров хоорайга Октябрь революциязының 60 чыл оюнун байырлалының хүннеринде көргүзүп эгелээр деп турар.

Ол болза Улуг Октябрьның юбилейинге тураскаатканы бистин хой-хой ажылдарывыстың чүгле чаңгызы-дыр деп студиявың уран чечен удуртукчузу, РСФСР-ниң улустун чурукчузу М. И. Самсонов чугаалаан. Сөөлгү чылдарда үжен ажыг улуг чуруктарны чуруп доосканы бис. Волга эринде хоорайның олум чок камгалакчыларының эрес маадырлыг чоруун көргүскен «Волгага тулчуушкун» деп улуг чурук база доостур чыгаан.

Удавас ССРЭ-ниң Чечсектиг Күштериниң Топ музейинге юбилейге тураскаатканы делгелге ажыттынар, аңаа грековчулар боттарының 150 хире чуруктарын делгеп көргүзер. Оларның аразында ленинчи теманы бодунуң чурулга ажылынга чедишкининг улемчылавышаан турар Ю. Рязановтуң чураан чуруктары, В. Сонинниң кылыг күүсеткени В. И. Ленинниң скульптура чуруу, Н. Овечкиниң чурааны «Кызыл Шериг дугайында декрет» деп улуг чурук бар.

Дайын болгаш тайбынның, Совет күрүнешин шериг күүзүнүн, тайбының камгалаар дугайында оон доктаамал сагыш салыышкынының темалары бистиң чогаадыкчы ажылывыска кол түүл боон келген болгаш кол түүл боон артар-даа аңаар. Үк темалар улуг-даа, аныяк-даа салгалдың чурукчуларынга хамааржыр. Чурукчуларның сонуургавас-ла чүвези чок. Амыдырал-биле эн-не сырый холбаалыг болур чорук грековчуларның код негелделериниң бирээзи. Ынчангаш оларны кызыгаар заставаларындан, шериг кезектериндеи, онгу беш чылдың улуг тудугларындан-даа көрүп болур. Чижээлээрге, мен бодум чоокта чаа БАМ чораан, аныяктарның ында кайы хире сорук киришкининг ажылдап турарын магадап көрдүм. Аңаа хой чуруктарны чураан мен, ол чуруктарымны удавас москвачыларга көргүзер деп турар мен.

Удавас болур байырлалга бистиң студия чурукчуларының элээн каш тус-тус делгелгелерин база организастаар бис. Амдыызында Моолга болгаш Польшага көргүзер делгелгелерни белеткеп тур бис. Ол делгелгелер бистиң оңнуктеривиске Совет Армияның эрткен болгаш амгы үеэзин, дайын-даа чылдарында болгаш тайбыдаа үедо өйтерационалчы хеөзи, ынак Төрээн чурттун амыр-дыжын камгалап, тайбын дээш демисежип турар бүгү кижилериниң дугайын чугаалап бээр.

Н. ЛЕОНОВА,
(СЭТА-ның корр.),
Москва.

БИСТИИНДЕ МЫНДЫГ

Районда культура албан черлериниң четкизи калбарган. Бир Культура ордузу, 6 Культура бажыны, 13 библиотека ажылдап турар. Оларның материал-техниктиг баазазы сөөлгү 10 чылда дыка экижээн.

Малчыннарга, хөвүнүн ажыл-ишчилериниге график өзугаар оюн-концерт, лекция-беседаларны кылып чорудун турар бис. Шак ындыг үнүүшкүннерни районнуң Культура бажыңының чанында «Мажалык» аттыг агитбригадазы, Шекпээрниң Культура бажыңында «Аржаан» аттыг болгаш Эрги-Барлыкта Культура бажыңында агитбригадалар доктаамал чорудун турарлар.

Амгы үеде районнуң культура одаглары кышка бүрүүбиле белеткеттингеи. Эрги-Барлыктың көдээ Культура бажыны (директору Саая Базыр-оол), районнуң Культура бажыны (директору Монгуш Дырышпан), Хөнделениң көдээ Культура бажыны (директору Монгуш Марина) сентелгезки кыска хуусаада, бедик шынарлыг кылдыр доосканнар. Ол культура одагларының иштики болгаш даштыкы дерилге-шимелдези таарымчалыг кылдыр кылдынган, одаар түүлдер-биле хандыртынганы эки.

Улуг Октябрьның 60 чыл оюнга тураскаатканы ном делгелгелерин, стендилерни, булуңнарны Ак-Довурактың хоорай библиотеказы (эргелекчизи Галина Бадыргы), Эрги-Барлыктың көдээ библиотеказы (эргелекчизи Сат Долума) доктаамал кылып турар.

Юбилейлиг чылда районнуң библиотекалар болгаш культура албан черлериниң аразында социалистиг чарышты эки организастап чоруткан. Чарыштың түүнелин квартал, чартык чыл болгаш үндүрүп, типлекчилерге шаңнал-макталды тыпсыры чаңчыл апарган.

Мурнуку чылдарга деннээрге районда культура албан черлериниң материал-техниктиг баазазы дыка өскен. Районнуң Культура бажыңында болгаш дыка хөй көдээ культура бажыңнарында эстрадалыг оркестрлер коллективтери доктаамал ажылдап турар.

Кызыл-Мажалыкта уругларның музыка школазының бажыңын алгыткан. Бо хүннерде ында район төвүнүн ажылишчилериниң 200 ажыг уруглары хаара туттунган. Ында орус улустун инструментилериниң, үрер хөгжүм хереклеринин болгаш өске-даа ансамбльдер, уругларның иниити ыры коллективи доктаамал ажылдап турар. Кысказы-биле чугаалааргa бисте ажыл мындыг.

Районнуң культура албан черлериниң ажылдакчылары Улуг Октябрьның 60 чыл оюнуң байырлалынга көрдүнген план өзугаар улуг байырлал концерттерин белеткеп, сценарийлерни тургузуп, күжениишкининг белеткенин турар.

М. ХОМУШКУ,
Кызыл-Мажалыктың музыка школазының директору.

КҮЗЕНЧИГ ААЛЧЫЛАР

Мал чемниң белеткелиниң болгаш дүжүт ажаалдазының үезинде ажыл-ишчилериниң культура хандырылгазы организастап чорудары — хүннүн чугула айтырыгларының бирээзи.

Эрзин районнуң Культура бажыңының «Хүлүмзүрүг» агитбригадазы сиген бригадаларынче, хову турлагларынче солун программалыг концерттиг үнүүшкүннерни доктаамал чорудуп турар.

Бо удаада олар Ленин аттыг совхозтуң Кыргыс-Тейде хову турлаанче, Артыштыда, Хүн-Сайырда сиген бригадаларынче, «Коммунизмче орук» совхозтуң № 1, 3 сиген бригадаларынче, «Чаа орук» совхозтуң Ямаадыкта хову турлаанче аалдап чораннар.

Бот-тывыгыр артистер Октябрьның 60 чыл оюнга тураскаатканы, ССРЭ-ниң чаа Конституциязының дугайында солун монтажты тургускаан көргүзүп чораннар.

Римма Дандыгайның «Октябрьның ачызы» деп шүлүү, Зинаида Ондарның танцызы, Раиса Сиданның «Анай-Хаагым», Любовь Лодунуң «Малчын угбамга», болук уругларның «Агроном оол дугайында» ырызы, Владимир Санчаттың, Сергей Норзаттың ырлары көрүкчүлерни сонуургаткан.

Амдырал хандырылга комбинадының баш таарыкчызы Любовь Лодун ырлаарындан ажыда, бодунуң профессиязының аайы-биле база ажылдап чораан. Ажыл-ишчилерге беседаларны база кылган.

А. МОНГУШ.

* * *

Тээлиниң Культура бажыңының «Аялга» агитбригадазы районнуң малчыннарының, тараажыларының күзенчиг аалчызы. Чоокта чаа «Мурнакчы» совхозтуң ишчилериниге ол концерт көргүзүп чораан.

— Хой кыргылдазы, сиген кезилдези, дүжүт ажаан алышкыны дээн чергелиг чугула кампаниялар үезинде бистин боттывыгыр артистеривис «өзеңги соотпастай» бээр — деп, ук коллективтиң удуртукчузу Григорий Базыр чугаалап турар. —Хой-ишитиге ажыктыг ажыл кылган ишчилериниң мурнуна солун программалыг концерт көргүзүп, оларның хей-аъдын көдүрери дег өөрүшкү бисте чок.

«Аялганың» репертуары янзы-бүрү талалыг. Ында хоглуг, баштак ырлар, шимченгир танцылар, солун интермедиялар, чаа шүлүктер... дээш үүү чок дээр! Ол бүгү «Аялганың» идепкейлиг киржикчилери Борис Чамбыт, Чечек Чымба, Монгуш Маадыр, Базыр-оол Чүлдүм-Сүрүн болгаш өскелерниг-даа чугаадыкчы мергежилиниң ачызы-дыр.

Бай-Тайганың ховуларында ам юбилейлиг чылдың дүжүдүүн ажаалдазы чоруп турар. Районнуң тараажыларының аалчызы «Аялганың» артистериниң өткүт үнү ажыл-агыйларның ховуларынга чаңгыланып келген. Оларны хову турлаглары, бригадалар төптеринде ишчилер четтикпейн маназар.

(Бистиң корр.).

КЫМДАН-ДАА БЕДИК УЖУТКАН

ССРЭ-ниң алдарлыг ужудукчу-шепекчизи, Совет Эвилелиниң Маадыры А. Федотов Москва чоогунун аэродромунга ужудуушкун кылып тургаш, хары угда делегейниң үш рекордун тургускан.

Федотов 37650 метр бедидир ужудуп шыдаан. Ынчангаш ол бодунуң-на 36240 метрге деннежир делегейниң тулган рекордун ажыр ужуткан. Делегейге чаңгыс-даа самолет ол хире бедидир ужуп көрбээн.

Е-226 М деп самолётка аар чүүк чүдүргеш ушкан түүнелинде хемчээшкин хереклерни оон ангы база ийи рекордту демдеглээн. Федотов бир, ийи тонна чүүк-биле 37080 метрже көдүрүлгеш, мурнундагы 35200 метр рекордту база ашкан.

Ол ужудуушкуннарның дугайында материалдарны делегейниң чаа рекордтары кыдыр бүрүткедири-биле ФАИ-же чорудар.

* * *

Ол-ла аэродромга ужудукчу-шепекчи С. Савицкая Е-133 деп самолётка дорт болгаш бедидир ужудар талазы-биле хереженнерниң делегей рекордун тургузар дээш ужудуушкун кылган. Ол 21140 метр бедикке четкеш, мурнундагы 19020 метрге деннежир түүнелди ашкан.

Ужудуушкуннуң материалдарын делегейниң чаа рекорду кыдыр бадылдыры-биле базз-ла ФАИ-же чорудар.

Ол ужудуушкуннарны кылырынга киришкен ужудукчулар, инженерлер болгаш техниктер рекордтарны Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 60 чылынга тураскаткан.

ССРЭ-ниң алдарлыг ужудукчу-шевекчизи, Совет Эвилелиниң Маадыры Г. Седов СЭТА-ның корреспондентынын-биле беседазынга ол чедишкиннерни тайылбырлаан, Федотовтуң рекорду онзаланчак боон турарын демдеглээн. «Чаңгыс-даа самолёт дээрже ол хире бедик көдүрүп шыдаваан. Ынчангаш ол чедишкин совет ужар чүүл техниказының хөгжүлдезинин деннединиң кайы хире бедини-даа, бистин ужудукчуларывыстың тергини эки мергежилдиңде-даа көргүзүп турар-дыр».

Федотов болза, дуржулгалыг специалист, ол делегейниң алды рекордтарын херек кырында тургускан кижи деп, Седов чугаалаан. Оон аңтыда Федотов тергини дээн башкы кижи деп Седов немей чугаалаан. Ужудуушкун талазы-биле делегей чемпиону турган Светлана Савицкая ужар чүүлге бодунуң чедишкиннериндаа, бо рекордтуг ужудуушкуннарын-даа оон ачы-дузазы-биле чедип алган.

Седов оон соонда Савицканың ол чедишкиннериниң дугайын чугаалаан, ол ужудукчу хереженнерниң ыдыг чедишкиннерни дыка ашканын айыткан. Светланың ужудуп четкени ышкаш ындыг бедикче чедир хой-ле эвес санныг эр ужудукчулар үнген дээрзин ол чугаалаан.

Бо рекордтарны дыка хой кижилерни, хамыктын мурнунда кол конструктор Р. А. Беляковтуң баштааны А. И. Миколяй аттыг конструктор бюрозунуң салбырының ажылдакчыларының ажылының ачызында чедип алдынганын Седов түүнелиде чугаалаан.

(СЭТА-ның корр.).

ТАТАР АССР. КамАЗ-тың коллективи Октябрьның юбилейинге алдар болдурган куш-ажылчы эзлчегни төлептин-биле эрттирип турар. Планда көрдүнгининден чеди муң машинаны хөйну бүдүрүп үндүрер деп шиитпирлээн. Ол хүлээлге күүсеттинер дээрзинге чигзиниг турбас. Аныяк коллективтиң ажылының өзүп турар темпилерин металл, дугуйлар, резина-техниктиг кылыглар, электродерилгелер бээр бүдүрүлге черлери детизээн.

ЧУРУКТА: КамАЗ-тың белен продукция тургузар шелу.

Е. ЛОГВИНОВТУҢ фотозу.
(СЭТА-ның фотохроникаазы).

СОЛУН БОЛГАН

СЭКП-ниң XXII съездизи аттыг совхозтуң клубунга хереженнер солун кежээлерни бо-ла организастап эрттирип турарлар. Бо удаада дүжүт кежээзин эки организастаан. Айыткан шагында чөн чыглып келген. Аңгы-аңгы агиткварталдарның янзы-бүрү ногаа аймаандан кылган болгаш делгеп салган аъш-чемин чыылганнар магадап көргеннер. Эн эки болган кварталдарны комиссия шилип тыпкан. Мария Саңгы-Бадраның, Монгуш Бораның, Попуу Анай-Урутнуң кварталдары эн эки деп демдеглеткен.

К. ХЕРТЕК.
Чөөн-Хемчик район.

ЭМЧИЛЕРГЕ ЧЕТТИРДИМ

Республиканың кезип эмнээр эмнелгезинге дыка үр эмнеттим. Аарыгга таварышкан, озал-ондактан кемдээн-даа хой-хой кижилер маңаа кээп эмнеткеш сегип, өөрүшкү-маңнайлыг чаныып турарлар. Ындыгларның бирээзи мен, кадык-шылымны экижидип, кемдээн черимни кезип эмнээн будунуг эмчи А. И. Канунниковка, салбырның медсестраларынга улуу-биле өөрүн четтирдим.

Т. ИРБИЛИГ.
Тожу район.

БАРААЛГАДЫРЛАР

Чурттуң бүгү өөредилге черлериниң эжиктери ажыттынып, чаа өөредилге чылы эгелээн. Бо юбилейлиг өөредилге чылы Москваның Щукин аттыг театр училищезинің тыва студентилеринге шиитпирлиг чыл болур. Улуг Октябрьның 60 чыл оюн төлептиг уткувушаан, училищени бо өөредиге чылында доосканы, төрээн Тываның чонунга беш чылдар дургузунда чедип алган уран билиин бараалгадырлар.

Амгы хүннерде студентилерниң ниити эртемнерге кичээлдери, дипломнуг шиилеринге белеткелдери кидин түлүк чоруп турар.

А. ШОЮН.

ПРАКТИКАҒА АЖЫГЛААР

Республиканың ортумак школаларының болгаш ортумак өөредилге черлериниң шеригниң эге өөредилгезиниң удуртукчуларының семинары болуп эрткен. Шериг хереен өөредири сөөлгү элээн каш чылдарда көскүзү-биле экижээн. А. П. Абросимов (Таңды), В. И. Дорофеев (Каа-Хем), В. Т. Бахтин (Улуг-Хем) олар үстүнде айтырыг талазы-биле ажыл дуржулгазын солушкан. Бай-Хаак ортумак школазында (шериг өөредилгезиниң башкызы А. П. Абросимов) ажыл бедик деңнелде организастаттынган.

Семинарның киржикчилери арга-дуржулгазын солушкан болгаш № 1 ХИТУ-га ажык кичээлдерге олуржуп, шериг хереен эрттирер тускай өрээлдерни, чыскаал эрттирер шолдуу, тирни көргеннер.

Э. ТЕЖИТ.

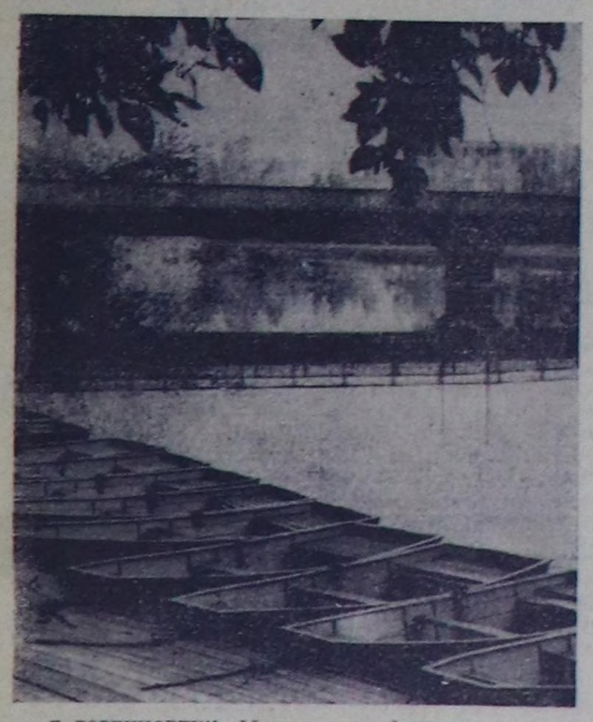

Г. ГОРБУНОВТУҢ «Ыржымда» деп фотоэтюду.

ХЫНАЗА КАНДЫГЫЛ?

1977 чылдың август 30-де үнген № 203 «Шын» солунда М. Чигжиттиң «Шинчилээш ажыглаза» деп эгелиг үүлүн номчаан, бижикчиниң бодалын деткип, оон саналынга каттыжып тур мен.

Каък-Хөлге чон үе-дүптен бээр кирип турар чүве. Сөөк-даяа ыстап аарыыр, оорга, мойну ээлбестээн кижилер аңаа кирер дээш, чай кээрин четтикпес манаар. Ам безин ындыг. Каш санныг хонукта ол хөлге кирип, чиңненип алгаш, омак-сергек, арта арышырайы хүрең-хүрең кээп турарлар болгай. Хөлге кирип эмпенириниң эрткеш, бистиң чер улузу оон малгажын ап, чунар-бажыңга безин чиңненип турар.

Бо хөлдү шинчип, оон суунун, малгажының составында кандыг бүдүмелдер барын тодарадып, кандыг аарыгларга тааржырын хыназа кандыгыл?

С. ДАНГАА.

Бии-Хем район.

Сонуургактарга

ЭКИ ЧАҢЧЫЛ

Казахстанның мурнуу ховуларынга шаг-шаанда ындыг чаңчыл турган. Чаш кижи төруттунген санында-ла, эң-не хундуткелдиг кырган кижи аттангаш, даң бажында ырак далларже чоруп каар. Ол оон суг бажын тывар, оон соонда аалдың бүгү кырганнары аңаа чыглып чеде бээр. Олар суг үнер черни аштап-арыглаваш, опу дескиндир ыштар олурткаш, беш чыл дургузунда оларны ажаап-тежээр. Суг бажын чаа төруттунген кижиниң ады-биле адап каар. Ындыг черлер амгы Казахстанда эңмежок.

ЧЕС ТӨӨГҮЗҮНДЕН

Кижиниң эң-не баштай чести билип, танып алганындан бээр барык-ла тос муң чыл чедип турар. Бистиң эрага чедир VIII—VII муң чылдарда ол металлдан кылган үүлдер ам тыптып турар. Эң баштай кижи честиң үүгле чаражын болгаш кыланнаажын үнелеп көрген.

Ынчалза-даа честен кылган эт-хереклелдиң эки талалары дашты чоорту үндүр кызарынга чедирген. Чес болгаш үүлер вектериниң чечектелишкининиң үезинде кайгамчык улуг тудуглар кылдынган. Чижээлээрге, Вавилон сууругазы, суругжаан египет пирамидалар, Гомер үезиниң Троязының дуганнары болгаш ордулары колдуунда-ла чес болгаш хулер эт-хереклелдер дузазы-биле кылдынган.

ВУЛКАН — ОРУК АИТЫКЧЫЗЫ

Төп Американың Сальвадорда 1885 метр Исалько дээ кайгамчыктыг вулкан бар. Ону улус вулкан-маяк деп адаан. 8 минута болгаш-ла, вулкан 500 метр бедикче бусту, ыштыы, баштарны, хулду болгаш оттуг бүдүмелдерни дүүдүүшелдир адып үндүрүп турар.

Чаза тевишкининиң ол чыры дүне дыка мрак черге бүгү-ле корабльдерге орук айтыкчызы болуп турар.

ПАПИРУСТУҢ АЖЫК-ДУЗАЗЫ

Шаг-шаанда папирус Нилдиң тулаалаңчак эриктериниге үнүп турган. Мемфис, Фиваалар болгаш өске-даа хоорайлар чанынга ону бага өстүрүп турган. Ам ол үгле Африканың тропиктериниде арткан. Олар хемнер эриктериниде үш, харын-даа беш метр чедир бедик ногаан ханалар сазындыр кылдыр үнүп турар. Папирустуң дазылдарының ортаны миндальга дөмейлиг-ээр.

Бурунгу үеде папирустуң сыптарындан саалыкны, балык тударынга ажыглар ийи олуттуг хемелерни кылып, чыбыларны, корпиналарны арыып турган. Улуг корабльдер сыскыырынга оон сыптарын, идиктер кылырда — чөвүрээнин, лёндан эки деп үнелеп турган пес-таавыны арзыырда оон волокноларын ажыглаан чораан.

КЕДЕРГЕЙ ДӨМЕЙ БОЛГАН

Ийи муң ажыз чылбар бурунгаар Грециялга Зевксис деп чурукчу чурттап чораан. Бир катап ол виноград салбак чуруп каарга, куштар ону чиир дээш ужуп кээп, хонуп турушаан. Парасий деп чурукчу ону билип кааш, оон-даа эки кылдыр чуруп ыыдаа мен сээн. Удаваанда ол шынаа-ла бодунуң чуруун экелген. Чурук хаглыг боорга, Зевксис: «Кожегени ажыдыыдыл көр. Мен чуруктуу көрүксеп тур мен!»— деп дилээн чүе-дир.

— Мээн чуруум бо-дур харын—деп, Парасий харылаап-тыр.— Мен көжегеге чуруп каан кижи ийик мен бе?

— Тиилелге сээңни боор-тур — деп, Зевксис дүжүп берген.— Мен куштар негелаарынге өйлештим, сен чурукчуны безин мегелеттиң шыкажыл.

НОМЧУКЧУ—ООРЛАР

Сураглыг орус химик П. И. Бекетовтуң кабинединге холгеп дүвүрээн секретары келып кирип келген:

— Николай Николаевич! Силерниң библиотекаларга оорлар кире берип-тир!

Эртемден ажылындан адырлыр хөөн чок:

— Солунун але, кандыг нохну номчуп турлар, ынчаш?— деп айтырган дижир.

Телевидение

СЕНТЯБРЬ 22-ДЕ

МОСКВАДАН

10.00—Медээлер.
10.10—Эртенги гимнастика.
10.30—**«Горнистер, кыйгырыынар!».**
11.15—**«Амы-хуунуң аас-кежиннө».** Хөй сериялыг уран-чечен телефильм. 1-ги сериязы.
12.25—**«Бистиң намдарывыс». 1970 чыл».**

КЫЗЫЛДАН

13.25—Документалдыг фильмнерниң программазы.
14.15—15.40—Чапсар.

МОСКВАДАН

15.40—**«Сээн күш-ажылың — сээн бедиин».** Документалдыг фильмнерниң программазы.
16.10—**«Драматургия болгаш театр».** Б. Шоу. Ийиги дамчыдылга.
17.00—**«География ажыдыышкыннарындан тоогу».**

КЫЗЫЛДАН

17.30—**«Азий диптиң төвүнде».** Дамчыдылга.
18.00—Телемедээлер.
18.10—**«Минск—маадыр хоорай».** Документалдыг фильм.
18.30—**«Дээрги адъютант».** Уран-чечен телефильм. 4-кү сериязы.
19.40—Телемедээлер.
19.55—Чарлаллар.

МОСКВАДАН

20.00—Медээлер.
20.15—**«Бистер ойнап, ырлап турар бис».**
20.30—**«Конституция төлевилелиниң дугайында беседа. 9-ку дамчыдылга», «Шупту улустун болгаш кижи бүрүзүнүң чаагай чоруунга».** Политиктиг хайгааракчы Л. А. Вознесенский эрттирер. Дамчыдылгага юридиктиг эртемнериниң доктору, профессор М. А. Крутоголов киржир.
21.00—**«Улуг Октябрьның 60 чылынга уткуштур».** Дамчыдылгага СЭКП ТК-ның Политбюро кежигүнүнге кандидат, Белоруссияның Компартизының Төп Комитединиң бирги секретары П. М. Машеров киржир.
23.00—**«Ye».** Информэстыг программа.
23.30—23.40—Чапсар.
23.40—01.00—Европаның эр улустун баскетбол чемпионады. ССРЭ-ниң болгаш Францияның шилиндек командалары. Бельгиядан дамчыдылга.

Агаар

Бүгүн республикага болгаш Кызылга шокар булуттаар. Хүндүс чамдык черлерге чаъс чаар, хаттын дүргени секундада 10—15 метр чедер. Агаарның температуразы мурнуу-барының районнарга 18—23, а өскелеринге 16—21 градус чылыыр. Кызылга чагбас, хаттын дүргени секундада 10—15 метр чедер. 16—22 градус чылыг болур.

Редактор В. С. ШАРАВИН.

КИНО

СЕНТЯБРЬ 22-ДЕ

«НАПЫРАЛ»: «Ынакшылдың чайы» (2 сериялыг) 11.00, 13.30, 16.00, 18.30, 21.00 шактарда.

«ПИОНЕР»: «Дамчыдып болбас дулгуур» 10.30, 15.00, 17.00, **«Стажёр»** 12.30, 18.50, 21.00 шактарда.

«ВОСТОК»: «Аймылдыг сүрүүшкүн» (2 сериялыг) 15.00, 17.30, 20.00 шактарда.

«КАА-ХЕМ»: «Ындыг оюн-дур ийин» 15.00, 16.50, 18.40, 20.30 шактарда.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: ИНДЕКС 667000

Кызыл, Щетинкин-Кравченко кудумчузу, бажын № 3. ТЕЛЕФОННАРЫ: Редакторнуң 2-24-63, редакторнуң оралакчыларының 2-35-24, 2-31-75, пропаганда болдазының 2-31-75, харысалгалыг секретарының 2-23-54, партийжи амыдырал болдазының 2-37-13, культура болдазының 2-23-54, көдээ ажыл-агый болдазының 2-21-47, улетөөр болдазының 2-22-64, чаза болдазының 2-41-27, информация база совет тургузуг болдастерниң 2-20-60, корректорларның 2-27-41, бухгалтерияның 2-12-45, секретариат тың 2-23-35, солун келбейн барганда 2-32-75 телефонче болгаар.

Тираж 16332. Чагыг № 317.

СОЛУН НЕДЕЛЯДА 6 КАТ-АП ҮНЕР

Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Ном үндүрер чер, полиграфия болгаш ном садымының галазы-биле эргелелиниң типографиязы (Кызыл Щетинкин-Кравченко кудумчузу бажың № 1). ТС—00964